

**R. P. Sebast. Izquierdo Alcarazensis Soc. Iesv, svpremis
Inquisitionis Senatvs Censoris, Et Olim Complvti SS.
Theologiæ Professoris. Pharvs Scientiarvm**

Izquierdo, Sebastián

Lugduni, 1659

Quæst. 3. Qua ratione intellectus humanus ea insensata obiecta concipiat,
quæ per species alienas obiectorum sensorum intelligit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95620)

contradictionis reflexè iudicat se forsan in tali actu falli, seu possibile moraliter esse, vt in tali assensu fallatur, eo quod similes assensus frequenter solent falsi euadere. Dicitur autem formido tale iudicium, quia ex illo solet voluntas excitari ad timédam, seu formidandam falsitatem iudicij directi. Quo iure etiam apprehensio simplex dictæ falsitatis determinatiua ex se ad illud, potest formido nuncupari, quia ex eâ etiam prædictus timor voluntatis solet oriri. Ob eandemque omnino rationem potest, & solet dici formido iudicium aliud, quo, quis assensuens alicui parti contradictionis, de altera parte iudicat esse verissimilem, seu forsan veram, id est, moraliter esse possibile, quod vera sit, quæ duo iudicia compatible sunt. Adde viuandam etiam contradictionis partis apprehensionem determinatiuam ex se ad prædictum iudicium formidinem appellari posse, quod ex eo item potest, aut etiam solet oriri in voluntate timor, ne talis pars sit vera.

62 Suspicio autem dicitur ille actus, quo quis sine iudicio determinato de veritate obiecti, iudicat illud forte esse verum, seu, quod in idem recidit, possibile esse moraliter, quod illud verum sit, siue illud verissimile esse siue apparentiam habere veri, eo quod, quæ sic apparent, frequenter solent esse vera.

63 Coniectatio verò strictè sumpta suspicio quædam est, quâ iudicatur aliquid ex propositis iudicijs, & coniecturis verissimiliter inferri, seu verissimile esse, quod talia indicia cum tali quopiam connexa sint. Solet tamen etiam coniectatio vocari illatio tenuis concepta ex leuibus fundamentis, quæ coniecturæ nuncupantur. Quippe omnis intellectus assensus aut tenuis, aut firmus, magisque, aut minus potest esse pro qualitate fundamentorum, quæ ad iudicandum mouent, aut ex terminis, aut illatiuè.

64 Ex his determinandum venit, quidnam sit scrupulus in rebus moralibus pertinentibus ad conscientiam, vbi potissimum locum habet hæc vox. Primum enim appellatur scrupulus quæuis formido ex *suprà* dictis, quâ qui determinatè iudicat opus aliquod esse bonum moraliter, vel saltem non malum, aut suspicatur se falli, vel opus malum esse, aut aliquid horum apprehendens apprehensione ex se inductiua ad talem suspensionem timet, & anxietur, ne vel in peccatum incidat, si opus vt faciendum concipitur, vel iam incidit, si opus concipitur, vt factum. Vnde cum tali scrupulo iudicium rectum de honestate operis compatibile est, vt bene notarunt Vazq. 1. 2. *disp.* 67. *cap.* 2. Thom. Sanc. *in summ.* lib. 1. *cap.* 9. n. 2. Ioan. Sanc. *in select.* *disp.* 41. n. 2. Gran. 1. 2. *cont.* 2. *Tract.* 12. *disp.* 5. n. 1. & alij. Potest tamen suspicio de malitia operis, aut eius apprehensio ad talem suspensionem ex se determinatiua seorsim concipi cum timore, & anxietate animi; quo pacto etiam scrupulus appellatur. Secundò, iudicium temerè conceptum de malitiâ operis, quod subinde iudicium improbabile, seu imprudens est, scrupulus appellari solet, maximè, quando tenue est, & infirmum, eo quod ex fundamento leui ducit originem. Hic autem scrupulus cum recto iudicio contrario de operis honestate componi non potest, quia intellectus non potest simul iudicare de eodem obiecto sub eisdem circumstantiis concepto bonum esse, & malum moraliter. Vnde absque depositione talis scrupuli fas non est operari. Tertio, dubium seu positium, seu negatiuum circa malitiam, vel bonitatem operis temerè habitum, aut sine idoneo fundamento conceptum scrupulus iure vocatur: cum quo etiam determinatus assensus

de honestate operis componi nequit, quia nequit idem intellectus simul iudicare esse obiectum honestum, & anceps circa eius honestatem hætere; aut iudicare dubium esse vtrum honestum sit. Ex quibus liquet, quot modis dicatur scrupulus; quotque modis vocari possit conscientia scrupulosa. De quibus omnibus latius egimus *Tract. de conscientia*.

Denique opinio iudicium est probabile, & prudens de altero ex extremis contradictionis compatiens secum prudentem formidinem, siue suspicionem de opposito: aliundèque, quàm ex alterius testimonio conceptum. Iudicium enim conceptum ex testimonio alterius eius obiectum testificantis dicitur fides. Scientia verò actualis strictè sumpta dicitur iudicium euidens excludens aduersam formidinem, præsertim quando non ex terminis ipsis, sed medio discursu euidente, ex euidente antecedente concipitur. De quibus omnibus plura *suo loco*.

66 Possit vltius diuidi intellectio humana sumpta vniuersè ex parte variarum proprietatum, quas potest habere, vt euidentiæ, certitudinis, obscuritatis, probabilitatis, veritatis, falsitatis &c. Verum, quia de his omnibus ex professo tractandum est *infra disp. 3. & sequentibus*: ideo diuisiones huiusmodi satius est modò prætermittere. Quæmadmodum in ijs, quas dedimus, summarè tantum, ac succinctè multa tradidimus, quod ex dicendis *in sequentibus* luculentiora consequenter facienda sunt.

QVÆSTIO III.

Quâ ratione intellectus humanus ea insensata obiecta concipiat, quæ per species alienas obiectorum sensorum intelligit?

MIRVM profectò mihi est, quàm pauci hoc punctum examinauerint, quàmque leuiter de illo egerint, qui tetigerunt; cum tamen ab exactâ huius quæstionis resolutione innumerabilium propemodum difficultatum tam Theologiæ, quàm Philosophiæ dependeat resolutio: ob id in eâ resoluendâ impensius mihi modò incumbendum est.

68 Suppono vt certum iam apud omnes, quæcumque intellectus noster in præsentî statu cognoscit, per species sibi acquisitas ministerio sensuum cognoscere, prout *suprà disp. 1. q. 1.* statutum est. Cuiusmodi dumtaxat sunt species accidentium sensibilium, quæ per sensus externos haustæ ad intellectum ipsum vsque perueniunt: quâ ratione latè explicauimus ostendimusque *disp. 1. q. 2.* Quibus quidem speciebus vtitur intellectus noster, non solum ad intelligenda obiecta sensata, vnde veluti quædam eorum semina suam trahunt originem, quarumque proinde species propriæ nuncupantur; sed etiam ad intelligenda cætera cuncta obiecta insensata, respectu quorum, cum non sint eorum propria semina, non propriæ, sed alienæ species dicuntur.

Deinde suppono, vt apud omnes etiam certum ex dictis *disp. 1. q. 3. proposit.* 1. Quæcumque intellectus noster concipit per species alienas, consequenter concipere ad instar rerum sensibilium, quarum tales species sunt propriæ; atque ita, dum quidpiam insensatum intelligit, non posse non eum tangere simul aliquod phantasma sensibile, prout experientia

experientia manifestat, auctoritateque insuper, & ratione loco citato demonstratum, & statutum est.

70 Quibus positis, difficultas huius questionis in eo stat, ut explicetur, quid conferat ad intelligendam rem insensatam phantasma illud sensibile, atque corporeum, quod intellectui nostro obuerfatur, dum illam intelligit, quodve munus obeat; quid præstet, aut quo pacto se gerat respectu talis intellectus? Quid denique sit in nostro intellectu cognoscere rem insensatam ad modum talis phantasmatis, siue ad instar illius. E. g. quid sit cognoscere Angelum ad instar iuuenis, siue apparere nobis Angelum perinde, ac si esset iuuenis; quidque conducat ad cognoscendum Angelum iuuenis ille obiectiuus, aliudve simile phantasma, quod inter cognoscendum Angelum menti nostræ obuerfatur!

71 P. Fran. Alf. in *Logica disp. 12. sec. 4. n. 26. & seq. & disp. 12. de Anim. sec. 6. n. 92.* dicit, quoties concipimus Angelum ad instar iuuenis, reuera attingi in se immediatè per nostram cognitionem substantiam Angeli; non tamen utcumque; sed, ut identificatam cum iuvene, siue ut vnum cum illo; ita quidem, ut obiectum nostræ cognitionis substantia quadam sit fictitia, realitèrque impossibilis, entitatiuè spiritualis, atque corporea simul, utpote per identitatem ex iuvene, & Angelo coalescens. Tantundemque subinde euenire, quotiescumque quilibet insensatum instar cuiuslibet sensati, siue per speciem eius concipimus. Alij verò Recentiores censent, quando concipimus Angelum admodum iuuenis, necessariò interuenire duplicem cognitionem; alteram Angeli, ut est in se; alteram iuuenis, cuius specie ad cognoscendum Angelum utimur. Paritèrque euenire semper, quoties cognoscimus aliquid per speciem alienam. Cum his consentiunt alij suppresso nomine relati à Franc. Alf. in *Logica loco citato*: quatenus dicunt, dum Angelus concipitur ad instar iuuenis, ita cognosci substantiam Angeli affectam accidentibus iuuenis, ut sola vnio talium accidentium cum tali substantiâ fingatur, non item ipsa extrema vnita. Alij denique Recentiores, quos tacito nomine refert Rub. lib. 3. de *Anim. cap. 5. quest. 5. n. 152.* asserunt: dum intellectus noster concipit Angelum ad instar iuuenis, id, quod in se immediatè tangit cognitio, dumtaxat esse phantasma iuuenis, Angelum autem eatenus in ipso phantasmate, tanquam in substituto quodam dici cognosci, quatenus intellectus inductus ad cognoscendum Angelum, cuius speciem non habet, iuuenem, cuius speciem habet, subrogat sibi loco Angeli. Quam sententiam planè tenet Recupitus lib. 1. de *Deo q. 2. n. 38. & lib. 2. q. 3. n. 4.* Pro eademque stat Torrejon in *Logica Tract. 2. de Vniuers. q. 1.* quatenus ait, cognitionem rei per species alias ita appellari, quia talem rem non cognoscimus propriâ aliqua cognitione terminatâ ad ipsam; sed cognitione effectus eius, cuius habemus speciem.

72 Itaque ad triplicem omnino opinionem reduci possunt omnes philosophandi modi possibiles in hac materiâ. Prima est, dum res insensata cognoscitur ad instar phantasmatis sensibilis, utrumque tangi per cognitionem in se immediatè; non tamen ut duo, sed ut vnum ex utroque per identitatem coalescens. Secunda est, utrumque tangi in se immediatè; non tamen ut vnum, sed ut duo, sicut re verâ sunt; idque siue dicantur tangi ut vnita per fictam vnionem, siue ut diuisa. Tum siue per vnâ siue per duas cognitiones. Tum denique siue utrumque clarè, aut expresse, siue utrumque obli-

curè, aut confusè, siue alterum clarè, aut expresse, & alterum obli-curè, aut confusè, siue vice versa. Tertia denique sententia est, phantasma dumtaxat sensibile attingi per cognitionem in se immediatè; rem verò insensatam non in se, sed in illo, tanquam in substituto. Pro secundâ autem harum sententiarum, secundum aliquem ex modis in ea contentis videntur stare Soar. lib. 4. de *Anim. cap. 4.* Petr. Hurt. *disp. 12. de Anim. sec. 2.* & Arriag. *disp. 4. de Anim. sec. 1.* Tameti quantum ad punctum controuersie præsentis non adeò explicatè loquantur.

Propositiio 1.

73 Quicquid cognoscitur à nobis per speciem alienam non in se immediatè, sed in phantasmate sensibili, cuius est propria talis species, tanquam in quodam substituto cognoscitur.

Explico primùm, propositionem probaturus deinde. Pro explicatione tamen oportet duas notationes præmittere. Prima est. Bifariam posse intellectum nostrum cognoscere aliquid per speciem alienam: nempe primariò, & secundariò, iuxta diuisionem cognitionis traditam *suprà disp. 1. q. 3. hypoth. 3.* secunda est. Principia, quibus intellectus noster ad intelligendum quidpiam mouetur, determinatur, siue adiunatur, multiplicia esse. Alia enim in primis sunt naturalia. Alia artificialia, seu doctrinalia. Artificialia, seu doctrinalia voco voces, & scripturas, & vniuersim, quævis huiusmodi signa, quæ mediâ significatione, quam habent ad placitum ex hominum institutione, significatarum rerum notiones ingerunt. Naturalia autem dico præter eiusmodi doctrinalia cætera cuncta. Quæ deinde in intrinseca, & extrinseca diuidenda veniunt. Intrinseca sunt præter vim ipsam intellectum, quam intellectus habet, tum species ei inherentes, iuxta doctrinam stabilitam *suprà disp. 1. q. 1.* Tum intellectiones aliorum obiectorum, aut etiam obiecti intelligendi ad nouam talis obiecti intellectiōnem determinantes. Tum denique actus voluntatis, quibus intellectus mouetur in ijs, ubi voluntati subditus est. Extrinseca verò principia sunt obiecta, quæ mediâ sui cognitione intentionaliter mouent, siue determinant intellectum proximè, vel remote, ut aliud obiectum, aut ipsamet aliter intelligat. Necnon res, quæ physicè, aut per sympathiam naturalem, aut alio modo proximè pariter, vel remote ipsius intellectus species excitant, ut simul cum illo causent intellectiōnem. De quibus omnibus in sequentibus minutius plura, & specialius dicenda sunt.

74 His positis dico; quoties intellectus noster per aliqua huiusmodi principia determinatur, seu mouetur ad cognoscendum primariò aliquid, cuius non habet speciem propriam, ea, quam habet, promptitudine vtendi speciebus alienis accidentium sensibilium, quas solas habet, eademque innumeris propemodum modis ope phantasia permiscendi, seu componendi phantasma quoddam obiectum, atque ex naturâ suâ sensibile pro nata occasione rei cognoscendæ accommodatum sibi pro ipsâ re substituere, ut sibi sit loco eiusdem rei ad cognoscendum de illâ quicquid notificant principia. Præstat utique comparatione sui intellectus, quod nos comparatione aliorum solemus præstare, dum non valentes ob ipsorum ineptitudinem exprimere eis proprijs conceptibus ea, quæ eisdem notificare satagimus, exempla aliqua parabolice utcumque ad similia rebus intelligendis proponimus, pro

pro ipsius rebus subrogamus, vt in illis, tanquam in quibuldam enigmatibus, easdem res vicumque incipiant; atque adeo alienis saltem conceptibus de illis formatis intelligant. Docet hoc Sanctus Thomas, *prima parte questione 84. articulo septimo in corpore*, hisce disertissimis verbis. *Hoc quilibet in se ipso experiri potest, quod quando aliquis conatur aliquid intelligere, format sibi aliqua phantasmata per modum exemplorum, in quibus quasi inspicit, quod intelligere sinit. Et inde est etiam, quod quando aliquem volumus facere aliquid intelligere, proponimus ei exempla, ex quibus sibi phantasmata formare possit ad intelligendum.*

75 Semel autem subrogato vi principiorum ab intellectu phantasmate pro re intelligendâ, ita illud est intellectui loco rei, vt medio illo, seu in illo de re ipsa, et si nullatenus in se immediate tactâ per cognitionem, quilibet iudicare, atque verificare queat. Quemadmodum enim semel subrogatâ aliquâ imagine materiali pro re representanda per illam, adeo solet ea esse nobis loco prototypi, vt circa illâ perinde, ac si esset prototypus, nos geramus multa de ipsâ enuntiantes, quæ verè conueniunt prototypo. Dicimus enim, signatâ imagine Alexandri. *Hic fuit Imperatorum potentissimus. Maximam terrâ partem sibi subiecit.* Tum signatâ imagine Crucis dominicæ. *Ecce lignum crucis, in quo salus nostra pependit, &c.* Ita firmè (nam simile non tenet in omni) se gerit intellectus noster circa phantasma illud, seu spectrum sensibile, quod sibi subrogat pro re quam apprehendere molitur, iudicans de illo, seu in illo, non tamen pro illo, sed pro re, cuius est substitutum, quicquid de ipsâ iudicandum foret in ipsâ, si in se per propriam speciem conciperetur; ita quidem, vt iudicium quantum ad suasionem seu accessuam seu recessuam, in quâ potissimum vis iudicatiua consistit, non (in phantasma; sed in rem, pro quâ illud substituitur, feratur, attingens nihilominus illud; non tamen pro illo, sed pro ipsâ re; quod est iudicare rem ipsam, non in se ipsâ; sed in alieno substituto pro ipsâ apprehenso. Etenim sicut in alijs materijs substitutum in ordine ad munus, ad quod pro proprietario substituitur, perinde omnino se gerit, ac si esset propriarius, succedente munere ipso per substitutum; æquè ac si per proprietarium exerceretur. Ita in præsentî phantasma, quod pro re substituitur in ordine ad intellectionem, perinde in ordine ad illam se gerit, ac si res ipsa esset, ita quidem, vt ipsa res non minus verè, & propriè per substitutum in substitutivè cognoscatur ab intellectu nostro, quam si per se ipsam, siue in se ipsâ immediate cognosceretur.

76 Explicemus hæc per exempla: Cernit quis in corpore humano effectus aliquos vitales, qui à solo ipso corpore nasci non possunt; indeque indicatur ad iudicandum ibi animam esse, cumque propriam speciem animæ in suo intellectu non habeat, dum eam concipere vi talis inductionis actus molitur, vtando speciebus rerum sensibilibus, quas habet, phantasma quoddam sibi compingit intra illud corpus concipivæ, siue apprehendit, quod sibi loco animæ est, puta nebulam quamdam tenuem, aut flammam cum ipso corpore penetratam, aut quidpiam simile. De quo subindè phantasmate, ac si ipsum anima esset, non tamen pro ipso, sed pro animâ, pro qua est substitutum, iudicat ille esse causam eorum ef-

Pharus Scient. Tom. I.

fectuum, quos cernit, esse quid vitale, quid spirituale, &c. quod ipsum est iudicare cuncta hæc de animâ, non tamen in ipsâ, sed in phantasmate substituto: siue animam, quoad hæc omnia, quæ verè habet, non minus verè, & propriè ab illo cognosci per tale substitutum, quàm si per se immediate cognosceretur. Et hoc etiam est cognoscere animam, ad modum nebulae, siue flammæ, siue alicuius alius phantasmatis sensibilis, nec aliud esse potest, vt postea probabimus. Similiter, dum omnes, qui Romam non vidimus, speciemque subinde propriam vrbis Romanæ non habemus, testimonio humano determinamur ad concipiendum, iudicandumque Romam esse, quamdam obiectiuam urbem, vnusquisque pro modulo suo nobis compingimus, quæ cum verâ Româ non sit, loco Romæ veræ nobis est: per quod subinde phantasma Romanum deinceps veræ Romæ attribuimus modo explicato, quæcumque ipsi verè realiter, & propriè conuenire intelligimus. Pariter contingit, cum Angelum concipimus ad instar iuuenis; Patrem æternum ad modum senis; Spiritum sanctum ad modum columbæ, &c.

77 Quæ cum ita sint, planè consequitur bifariam posse intellectum nostrum versari circa phantasma sensibile. Primò concipiendo ipsum propter ipsum, siue pro ipso, siue ex fine cognoscendi ipsum dumtaxat. Secundo concipiendo ipsum, non tamen propter ipsum, nec pro ipso, neque ex fine ipsum cognoscendi; sed propter aliud, siue pro alio, siue ex fine cognoscendi aliud. In primo casu phantasma in ratione obiecti pro nullo alio substituitur; atque adeo absolute, & simpliciter dicitur illud ab intellectu cognosci. In secundo verò casu phantasma pro alio subrogatur respectivè ad munus obiecti; quare absolute loquendo non phantasma; sed illud, cuius est substitutum, cognosci ab intellectu dicitur. Simile quid vltimè in imagine materiali, quæ dum non subrogatur pro prototypo, sed ratione sui consideratur, ipsa est, quæ cognosci, videri absolute dicitur; dum verò subrogatur, non tam ipsa quàm prototypus in ipsâ. Quod autem intellectus modò concipiat phantasma sensibile propter ipsam; modò verò pro alio quopiam in causâ sunt diuersa principia, quibus ad tales cognitiones mouetur, seu determinatur. Nam si principia solum determinant ad concipiendum illud phantasma, ipsum concipitur propter se. Si verò determinatur ad cognoscendum aliud quidpiam, hoc est, quod ratione sui cognoscitur, & in quod cognoscendum tendit intellectus intentio; quia tamen illud defectu speciei eius propriæ per ipsamet, siue in ipso nequit immediate apprehendere, apprehendit qualiter potest per phantasma, siue in phantasmate substituto, prout explicatum est. Vnde cognitio tangens phantasma propter ipsum, & cognitio tangens phantasma propter aliud quidpiam imprimis differunt ex parte principiorum, vnde suam trahunt originem, quæ meâ quidem opinione suapte naturâ connotant, respiciuntve respectu intrinseco (qualiter conclusio respicit præmissas tam formales, quàm obiectiuas, & iudicium apprehensiones præuias, &c. De quo distinctius in sequentibus,) & consequenter ratione talis respectus intrinsece, quoad naturam discriminantur. Deinde etiam ex modo tendendi in ipsum phantasma, quod representant, videntur differre: quando enim intellectus phantasma concipit propter ipsum,

F

sum, veluti in cortice eius quiescit conatus illius. At verò quando propter rem aliam cognoscendam phantasma apprehendit, in illòque subinde non tam ipsum, quam eam rem cognoscere fatagit, veluti impensiore conatu videtur contendere medullitus illud petrare, ut rem, quam venatur, quasi latentem ibi introspeciat. Quod est intellectum diuerso modo in phantasma tendere in vno, atque in altero casu; tamen in vtroque. Solum phantasma attingat immediatè, & in se.

78 Hæc dicta de intellectu prima obiecti insensati concepta ab intellectu nostro per speciem alienam. De secundariâ autem sequitur adnotandum, quando ea memoratiua est, iuxta dicta *disp. 1. qu. 3. hypoth. 3.* nullam notam subrogationem phantasmatis pro re cognoscendâ interuenire; sed virtute subrogationis primariò factæ eandem rem in eodem phantasmate iteratò cognosci. Quin imò etiam cum secundaria intellectu non est memoratiua, frequenter solet eadem res in eodem phantasmate ipsi iam primariâ intellectiōne appropriato venire intelligenda. Mira enim, quam habet intellectus noster, virtute commiscendi, combinandique ope phantasie species rerum sensibilium, quas habet in ordine ad concipienda phantasmata, assatim habet ad manus pro singulis rebus insensatis diuersa, quæ citra confusionem possit eis appropriare. Vnde nascitur, ut sub eodem conceptu à nobis de vnaquaque re principio formato semper deinceps illam solemus concipere, quotiescumque quomodolibet menti occurrit, dum nouum aliquod non superuenit fundamentum, siue principium adigens intellectum nostrum ad talem conceptum variandum, subrogato pro tali re diuerso phantasmate. Dixerim intellectum nostrum adiutum ministerio phantasie, instar pictoris se se gerere, qui ex varijs, eisdemque coloribus, quos in tabellâ habet ad manum, nunc imaginem S. Petri depingit; nunc S. Pauli, & aliorum, quæ semel pictæ, & accommodatæ prototypis eisdem deinceps repræsentandis, & cognoscendis deferuiunt, nisi fortasse successu temporis aliqua contingit variatio, aut subrogationis earundem pro diuersis prototypis, aut commutationis pro alijs.

79 Porro phantasmatum, siue spectrorum sensibilium, alia immediatè, alia mediatè pro rebus cognoscendis substitui solent. Immediatè quidè, quando substituiuntur pro rebus sub alijs phantasmatibus non præcognitis: mediatè verò quando pro rebus præcognitis sub alijs phantasmatibus. Vnde alia immediata, alia mediata substituta ipsarum rerum dici poterunt. Etenim sæpè supra res alioquin suis in phantasmatibus apprehensas, alia solemus veluti imponere phantasmata, ut quando plura inferiora ex suis conceptibus similia sub tertio quodam conceptu ipsis communi adunamus, subrogando scilicet pro illis vnum phantasma, quo conceptus vniuersalis conficitur, iuxta dicenda *infra*. Similiter, quando plures eiusdem rei formalitates distinctè præcœptas, atque adeo in phantasmatibus distinctis, iuxta dicenda etiâ *inferius* sub vno phantasmate complectimur; quo pacto ex genere, & differentiâ vnicuique speciei conceptum solemus compingere. Denique, quando per ipsarum vocum phantasmata res significatas, in suisque proprijs phantasmatibus antea conceptas apprehendimus: quod passim vsu venit, ut ego euidenter experior, & vnusquisque pariter, si animaduertat, experietur, &c.

80 Tandem in efformandis eiusmodi phantasmatibus,

& quasi simulacris, eisque pro rebus, quæ cognoscendæ sunt, subrogandis, naturali suâ virtute intellectus noster, quam potest, seruat proportionem, seu analogiam cum rebus ipsis cognoscendis, habitâ ratione principiorum, quibus ad illas cognoscendas determinatur, seu mouetur. Puta, ut cum quis ex effectu aliquo diuinæ iustitiæ eleuatus ad concipiendum Deum, illum apprehendit per speciem cuiusdam viri seueri, vultus iracundi, &c. Si tamen ad cognoscendum Deum ex aliquo effectu diuinæ misericordiæ excitetur, illum contrâ per speciem cuiusdam aspectus lenis, hilari, &c. concipit. Ita etiam Angelum instar pulcherrimi iuuenis; spiritum instar cuiusdam aure lenis; animam instar cuiusdam subtilis, pellucidæque nebulae, aut flammæ, cæteraque cuncta pariter solemus concipere. Et quoniam phantasmata sensibilia, quæ ab intellectu humano ope phantasie formari possunt, habentia cum vnaquaque re cognoscendâ aliqualem necessitudinem, proportionem, seu analogiam, innumera propemodum sunt: idcirco vnaquaque res multis diuersis modis concipi potest, & sæpe solet à diuersis intellectibus, aut etiam ab eodem, idque vel naturaliter, vel ex arbitrio; eo tamen melius quælibet res insensata à quouis intellectu concipitur in ordine ad acquirendam scientiam de illâ, quo sub phantasmate magis sibi proportionato, magisve ad simili apprehenditur. Quantum autem ad scientias humanas interfit bene ipsarum terminos apprehendere, hoc est per phantasmata illis bene proportionata, & similia *inferius disput. 25.* ex hac doctrinâ demonstrabimus. Ex quâ insuper pro humanis scientijs alia scitu digna eliciemus. Hæc satis modò pro explicatione propositionis; nam per ea, quæ dicenda supersunt amplius, & amplius explicabitur. Pergo ad probationem eius. Pro quâ

Sit primum argumentum desumptum ab auctoritate diuinâ, ex verbis Pauli 1. ad Corinth. 13. vbi loquens de modo cognoscendi per species alienas, quæ pro presenti statu habemus, comparato cum modo cognoscendi per species proprias, quem habebimus in futuro, ita habet. *Videmus nunc per speculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem.* Fallor enim, nisi mea sententia literalissimum horum verborum continet sensum. Quocirca noster Iustinianus ad hunc locum. *Magno opere, inquit, consentit cum ijs, quæ Philosophi tradunt de obiecto phantasmatum ad rerum cognitionem pariendam.* Etenim videre per speculum, secundum Apostolum, aut ea, quæ pertinent ad Deum, aut alia quæpiam non sensata, nihil est aliud, ut S. Th. interpretatur ad eundem locum, quam illa cognoscere per creaturas aliunde cognitæ; hoc est, manducentibus istis media aliquâ connexionem, quam habent cum illis. Videre autem in enigmate, est illa eadem cognoscere in obscurâ similitudine, parabolâ, seu allegoriâ, ut ipse S. Th. Th. & Ansel. *ibidem*, nec non August. *lib. 15. de Trinit. cap. 9.* & alij communiter exponunt. Quid autem magis propriè est similitudo obscura, parabola, allegoria, seu ænigma, quam phantasma sensibile pro re insensibili substitutum? ænigma quippè proprijsimè sumptum id sanè est, quod aliud quid præ se fert ab eo, quod per ipsum significari, seu notificari contenditur, quod idem apprimè in phantasmate pro re aliâ cognoscendâ ab intellectu nostro substituto inuenitur. Itaque Paulus duo expresse, quæ in omni iudicio humano, præsertim discursiuo interueniunt, nempe, & quoddam intellectus moueatur ad rem iudicandam per

per aliquid antea præcognitum quod est videre rem per speculum; & quod inspicat illam in phantasmate substituto, quod est videre rem in enigmate; ob id coniunxit: *per speculum in enigmate*; dumque subiecit. *Tunc autem facie ad faciem*, contraponens præfenti cognitioni abstractiui faciem, seu intuitivam futuram, quâ obiectum tangitur in se, amplius haud dubie confirmavit, per abstractivam non in se, sed in alieno ænigmate tangi, nimirum in phantasmate substituto. Quod rursus amplius adhuc confirmat sequentibus verbis, quæ subdit. *Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum*. Nam, vt ex dicendis à nobis tunc in hæc 9. tum maxime disp. 13. 9. constabit, impossibile est nos cognoscere ex parte, hoc est partiendo obiectiui, quæ physice sunt impartibilia, nisi ea non in se ipsis, sed in spectris, seu phantasmatibus substitutis cognosceremus.

82. Secundum argumentum ab humana authoritate defumo, & primum ex D. Dionys. cap. 1. de celestis Hierach. ubi doctrinam nostram exprimere videtur, dum ait. *Etenim neque possibile nobis est aliter lucere nobis diuinum radium, nisi varietate sacrorum velaminum anagogicè circumuolutum*. Nam, quod circumuolutum attingitur, non in se immediate, sed in velamine ipso attingatur necesse est: velamen autem anagogicū, hoc est figuratiuum, seu parabolicum phantasma sensibile est apud Dionys. pro reditu subrogatū ab intellectu nostro, vt supponit S. Th. 2. 2. q. 174. art. 2. ad 4. & ex cōmuni. Soar. tom. 2. de rel. l. 2. de orat. ca. 14. Subdit statim Dion. *Quoniam neque est possibile nostro animo ad non materialē illam ascendere celestium Hierarchiarum imitationem, & contemplationem: nisi ea, quæ secundum ipsam est materiali manuductione utatur: visibiles quidem formas inuisibilis pulchritudinis imaginationes arbitrans: sensibiles suauitates figuras inuisibilis distributionis, & immaterialis luculentia imaginē materialia lumina*. Quid pro re nostrā accommodatius? Certè adeo expressa videtur his verbis doctrina nostra, vt in eis amplius explicandis immorari non sit necesse. August. etiam, dum tom. 8. enarrat in Psal. 48. col. 4. dixit. *Quicquid modò intelligimus, per enigmata conspiciamus*. Sententiam nostram videtur expressisse. Vide illum insuper tom. 3. lib. 15. de Trinit. cap. 9. aliisque Patres similia profertentes ad locum Pauli nuper relatum ex 1. Corinth. 13.

83. Accedat nunc Arist. Philosophorum Princeps, qui Philosophiam nostram haud dubie tenuisse videtur, dum lib. 3. de Anim. text. 30. dixit. *Intellectus autem animæ phantasmata, vt sensibilia sunt*. Nimirum, quia phantasmata immediate terminant intellectiones, sicut sensibilia sensationes. Et mox. *Propter quod nunquam sine phantasmate intelligit anima*. Puta subrogato pro re intelligendā, seu iudicanda. Quod clariùs exprimit subiungens text. 33. *Species igitur intellectuum in phantasmatibus intelligit*. Species enim, siue formas, vt alij vertunt, appellat hic Philosophus, (quemadmodum lib. 2. Physicorum text. 10. & 12. & lib. 5. Metaph. cap. 4. saepeque alibi) essentias rerum cognoscendarum, vt etiam S. Th. supponit postmodum referendus. Concludit denique egregie totam rem nostram Arist. text. 39. dicens. *Quoniam autem nulla res, vt videtur (id est, prout nobis apparet) est præter sensibiles magnitudines (quia videlicet cuncta in phantasmatibus sensibilibus, quantisque conspiciuntur) separata (scilicet* Pharus Scient. Tom. I.

licet à magnitudine, seu quantitate) in speciebus sensibilibus intelligibilia sunt, & quæ abstractione dicuntur, & quæcumque sensibilibus habitus sunt, & passionibus; & ob hoc nihil sentiens, nihil vniue addiscet, neque intelliget; sed cum speculetur necesse simul phantasma aliquod speculari. Phantasmata enim sicut sensibilia sunt. Præterquam quod sunt sine materiā. Explicuit id ipsum, ipsissimamque nostram doctrinam Aristotel. lib. de memor. & reminis. capite 1. post medium, appositissimo Mathematicorum exemplo. Nam sicut ij demonstraturi quidpiam de essentia vniuersali, indeterminatave trianguli, particularem trianguli, determinatamque figuram describunt, in quā tanquam in quodam substituto dictam essentiam vniuersalem, siue indeterminatam concipiunt. Ita intellectus rem aliquam non quantum intellecturus, seu concepturus, spectrum quoddam sensibile, atque adeo quantum sibi ponit ob oculos, in quo tanquam in quodam substituto rem ipsam concipit, & intelligit. Verba Aristotelis secundum versionem N. Leonicensi apud S. Th. quæ clarior est, ita se habent. *Quoniam autem de Phantasia dictum est prius in commentariis de Anima (locis nuper citatis) & quod sine phantasmate intelligere non licet. Eadem enim in intelligendo coniungit passio, quæ in describendo. Ibi enim ad nihil videntes determinata trianguli quantitate (id est, non de illā, sed de indeterminatā, & vniuersali tractantes) nihilominus per terminatam illum describimus quantitatem. Ita intelligens, licet non contempletur quantum; ante oculos tamen proponit quantum; contemplatur autem non ut est quantum. Quod si natura fuerit quantum quidem, verum indeterminatum, ante oculos certè quantum ponit terminatum: contemplatur autem, ut quantum est solum. Quid ad rem clariùs? nisi forsan, quod in eodem libello cap. 2. post medium, adducto ad eandem rem exemplo imaginis materialis, quo nos superius vti sumus, subiungit sic ipse Arist. secundum versionem antiquam. *Aut est, ut contingit, & accidit hoc. Vt enim in tabulā pictum animal, & animal est, & imago; & idem, & vnum ipsum est ambo: esse tamen non idem amborum, & est considerare, & sicut animal, & sicut imaginem. Sic, & quod in nobis phantasma oportet existimare, & ipsum aliquid secundum se esse, & alterius phantasma. Secundum quidem se ipsum specularum, & phantasma est, in quantum verò alterius ut imago, & memorabile. Mitto alia, quæ pro doctrina nostra ex Arist. adferri possent; nam per adducta satis superque apparet Philosophi mentem, & nostram in idem prorsus, quod ad rem attinet, conspirare.**

Veniamus modò ad S. Th. per omnia in re philosophicā Aristotelicū, quæ in eadem nostrā opinionione fuisse imprimis satis apertè videtur ostendere tota doctrina, quam ipse inducit 1. p. quæst. 84. art. 7. dum definit, & latè probat. *Quod impossibile est intellectum secundum præfentis vitæ statum, quo passibili corpori coniungitur, aliquid intelligere in actu, nisi conuertendo se ad phantasmata (nimirum, vt in ipsis intelligat tanquam in substitutis, quæcumque fatagit intelligere) subiungens in corpore articuli prout iam nos supra nam. 74. retulimus, vel ipsa experientia esse cunctis notissimum. Quod quando aliquis conatur* F 2 aliquid

aliquid intelligere, format sibi aliqua phantasmata per modum exemplorum, in quibus quasi inspicit, quod intelligere studet. Tandemque in responsione ad 3. concludens. *Quod incorporea, quorum non sunt phantasmata, cognoscuntur a nobis per comparationem ad corpora sensibilia, quorum sunt phantasmata, &c.* & ideo cum de huiusmodi aliquid intelligimus, necesse habemus conuertere ad phantasmata corporum, licet ipsorum non sunt phantasmata. Clarius adhuc videtur expressisse doctrinam nostram verbis à nobis citatis supra disput. 1. quest. 3. ex libris de Memor. & reminisc. lect. 2. ubi ait. Non ergo propter hoc solum indiget intellectus possibilis humanus phantasmate, ut acquirat intelligibiles species, sed etiam ut eas quodammodo in phantasmatibus inspicat. Et hoc est, quod dicitur in 3. de Anim. species igitur in phantasmatibus intellectuum intelligit. Huius autem ratio est, quia operatio proportionatur virtuti & essentia: intellectuum autem hominis est in sensitivo, sicut dicitur in secundo de Anima; & ideo propria operatio eius est intelligere intelligibilia in phantasmatibus. Eatenus autem videtur S. Th. asserere, quodammodo species intelligibiles in phantasmatibus inspicere, quatenus in eis intelliguntur essentiae rerum per tales species representabiles, prout sentit haud dubie Arist. loco citato. Quemadmodum in phasi eiusdem S. Th. eatenus species intelligibiles dicuntur à phantasmatibus abstrahi, quatenus conceptus rerum vniuersalium talibus speciebus respondentes à conditionibus indiuiduantibus, quales phantasmata prae se ferunt, abstrahuntur. Ut videre est 1. p. q. 85. art. 1. in resp. ad 1. ubi disertis verbis Doctor Angelicus ita se explicuit. Similiter dico, quod ea, quae pertinent ad rationem speciei cuiuslibet rei materialis, puta lapidis, aut hominis, aut equi, possunt considerari sine principiis indiuidualibus, quae non sunt de ratione speciei. Et hoc est abstrahere vniuersale à particulari, vel speciem intelligibilem à phantasmatibus, considerare scilicet naturam speciei absque consideratione indiuidualium principiorum, quae per phantasmata representantur. Vnde, cum in quinto argumento obiecit sibi locum Philosophi ex lib. 3. de Anim. text. 33. commemoratum. *Quod intellectus intelligit species in phantasmatibus: non ergo eas abstrahendo.* Respondet. Ad 5. dicendum, quod intellectus noster & abstrahit species intelligibiles à phantasmatibus, in quantum considerat naturas rerum in vniuersali, & tamen intelligit eas in phantasmatibus; quia non potest intelligere ea, quorum species abstrahit, nisi conuertendo se ad phantasmata, ut supra dictum est. Vnde rursus doctrina nostra non parum confirmatur.

85 Quam insuper ipse S. Th. aut planè sensisse, aut certè experientià ductum subodorasse mihi videtur; quoties loquens de verbo mentali nostro, illud ex parte obiecti ponit, dicens verbum mentale esse conceptum illum obiectum ab intellectu nostro formatum, dum quidpiam intelligit, qui primò per intellectionem attingitur, primoque significatur per vocem, & medio quo res intellecta, & significata per eandem intellectionem intelligi, per eandemque similiter vocem significari dicitur. Hoc namque genus verbi mentalis apud me planè est phantasma obiectuum, in quo tanquam in substituto à nobis, ut credo, intelligitur quoduis obiectum insensatum. Quod quidem iure optimo vocari potest, prout supra quest. 1. sine notatum est.

Videamus vnum, aut alterum ex locis S. Th. istam doctrinam exhibentibus. Etenim in opusc. 53. quod est de intellectu, & intelligibili, sub initium, postquam excludit à ratione primò, & per se intellecti in intelligente existentis, tum rem; cuius notitia per intellectionem acquiritur, tum ipsam intellectionem, tum speciem intelligibilem, concludit. *Hoc est igitur primò, & per se intellectum, quod intellectus in se ipso concipit de re intellecta, sine illud sit definitio, sine aliqua enuntiatio (puta obiectiua) secundum quod ponuntur duae operationes intellectus, ut dicitur in 3. de Anima.* Hoc autem sic ab intellectu conceptum dicitur verbum interius. Hoc enim est, quod significatur per vocem. Non enim vox exterior significat ipsum intellectum, aut formam ipsius intelligibilem, aut ipsum intelligere; sed conceptum intellectus, quo mediante significat rem. Magis adhuc ad rem nostram videtur loqui S. Th. lib. 1. contra Gent. cap. 53. ubi agens de verbo nostro interno obiectiua, quod intentionem intellectam appellat, dicit, nisi intellectus noster huiusmodi intentionem formaret, fore vtique, ut nequaquam posset aliquid intelligere abstractum à conditionibus materialibus, siue indiuidualibus, sine quibus non est re ipsa. Quod nostrae doctrinae applicatum verissimum est. Nam intellectus nisi medijs phantasmatibus substitutis minimè valeret abstrahere vnam formalitatem ab alià, cum quā realiter est idem; ut ex dicendis apparebit. Deinde ait. *Per hoc enim, quod species intelligibilis, quae est forma intellectus, & intelligendi principium, est similitudo rei exteriori, sequitur, quod intellectus intentionem formet illi rei similem: quia quale est vnumquodque, talia operatur.* Et ex hoc, quod intentio intellecta est similis alicui rei; sequitur, quod intellectus formando huiusmodi intentionem rem illam intelligat. Quae quidem verba planè videntur prae se ferre rationem à priori, quam iam exhibeo, propositionis datae. Sit igitur

86 Tertium argumentum à ratione naturali desumptum pro doctrinā dictae propositionis. Omnes omnino intellectiones humanae obiectorum insensatorum in intellectu generantur virtute specierum sensatorum, quae intrantes per sensus externos ad intellectum ipsum perueniunt, prout supra disput. 1. quest. 2. explicatum est. Siquidem intellectus humanus nullas alias species habet ad intelligenda cuncta, quae intelligit, praeterquam eas, quas ab accidentibus sensibilibus per sensus hausit, ut tanquam dogma certum iam apud omnes statuimus disp. 1. quest. 1. sed per species accidentium sensibilibus, siue virtute earum nullum aliud obiectum, praeter accidentia ipsa, quorum species propriae sunt, potest per se, seu in se ipso immediatè representari. Igitur nulla intellectio humana representat aliquid aliud per se immediatè, praeterquam speciem illud, seu phantasma sensibile, à cuius speciebus ea nascitur, eatenusque subinde alterius obiecti insensati intellectio est, quatenus intellectus non pro phantasma; sed pro insensato obiecto intelligendo concipit illam, subrogando scilicet sibi phantasma pro obiecto insensato, atque ita intelligendo ipsum insensatum obiectum, non in ipso, sed in phantasmate substituto, prout satis supra explicatum est.

87 Quod autem virtute specierum propriarum accidentium sensibilibus, quas solas intellectus accipit, nullum aliud obiectum, praeterquam accidentia ipsa, sit immediatè

immediatè per se, & in se repræsentabile, videtur manifestum. Primò, quia tales species talium duntaxat accidentium sunt propria species, propriæque semina, vt apud omnes est in confesso: nihil autem per se, & in se immediatè aliter, quàm per speciem sui propriam repræsentari valet, vt etiam est notum: quia sola species vniuscuiusque obiecti propria vim habet repræsentandi ipsum, sicuti est in se vt omnes fatentur. Secundò, quia incredibile est paucorum accidentium materialium, atque sensibilibus species virtutem habere ad repræsentanda in se immediatè cuncta intelligibilia tam spiritalia, quàm materialia, qualia medijs illis aliquo modo valet intellectus noster concipere. Tertiò, quia si talem virtutem huiusmodi species haberent, species propriæ essent subinde cunctorum intelligibilibus; tametsi ab illis non nascerentur. Quo fieret contra consensum omnium, vt nihil à nobis per speciem alienam, sed cuncta per species proprias cognoscerentur. Species quippè non eius duntaxat obiecti dicitur propria, à quo producit, sed eius etiam, quod per ipsam, vt est in se repræsentatur, vt patet in speciebus infusis Angelicis, quæ propriæ species suorum obiectorum dicuntur, tametsi ab illis non nascantur. Quartò, quia species sensibilem, quas bruta capiunt per sensus, eiusdem citrà dubium naturæ, atque quas nos capimus, sunt. Sed ille citrà dubium etiam solum sunt repræsentatiuæ immediatè ipsorum sensibilem, quia sola hæc bruta cognoscunt. Igitur tantumdem de nostris dicendum est. Quintò, quia si species sensibilem etiam cunctorum insensibilium per se repræsentatiuæ essent, vt nequeunt semel excitatæ non repræsentare ipsa sensibilia, prout experientia monstrat; ita nec possent pariter non repræsentare nobis insensibilia cuncta. Quo fieret, vt sine discursu passim intelligibilia cuncta conciperemus, quod est manifestum absurdum. Nec dici potest egere eas determinatione intellectus, aliorumve principiorum, quibus ille determinatur, vt hæc potius, quàm alia obiecta repræsentent: inde enim fieret, vt dum intellectus determinatur ad sola intelligenda obiecta insensata, prout determinatur plerumque, sola ipsa obiecta insensata repræsentarent species; atque adeo plerumque, aut ferè semper absque vllâ conuersione ad phantasmata sensibilia, absque vllâ apprehensione ipsorum intelligeremus. Quod & euidenti experientiæ, & omnium consensui refragatur. Tum absurdum est asserere species impressas egere determinatione intellectus, vt hoc potius repræsentent obiectum, quàm aliud, cum ipsæ contrà ad hoc potissimum munus institutæ sint à naturâ, vt intellectum aliàs ad cuncta intelligenda indifferentem determinent. Sextò, quia si species sensibilem valerent determinatè vtrumque obiecta insensibilia in se immediatè repræsentare, quoties ad aliquid insensibile concipiendum determinatur intellectus conceptum obiectuum illius proprium semper sibi efformaret; haberet enim in intellectu obiectiuè obiectum insensibile idem omnino esse, quod re ipsa habet in se; atque adeo non aliter, sed sicut in se est, appareret: quo fieret, vt semper illud eodem modo conciperetur, quantumvis per species diuersas; quin imò omnes homines eiusdem obiecti insensibilis eundem conceptum obiectuum semper haberent; neque eandem rem diuersis modis per dissimilesque conceptus possent concipere: siquidem eadem res sibi ipsi dissimilis non est. Quod manifestè experientiæ aduersatur; aliaque subinfert absurda paulò post adiungenda. Septimò deni-

Pharus Scient. Tom. I.

que, quia nullum est fundamentum idoneum ad tribuendam speciebus accidentium sensibilibus virtutem repræsentandi cuncta per se immediatè, vt ex dictis, & ex dicendis conspicuum fiet. Igitur illis talis virtus nequaquam est attribuenda. Quod cum ita sit, consequitur planè, per nullam nostrâ intellectiōnem virtute talium specierum ab intellectu nostro conceptam, quales omnes sunt, repræsentari nobis aliquid insensatum immediatè per se, & in se, idque siue identificatū cum phantasmate sensato, siue distinctum ab ipso quauis ratione, iuxta quamlibet sententiam contrariam excogitabilem. Atque ita solum relinqui iuxta nostram, vt quidlibet insensatum, non per se, aut in se, sed per phantasma, aut in phantasmate ipso, tanquam in quodam substituto repræsentetur, vt *suprà* declaratum est.

Sed dicet fortassè aliquis cum Petr. Hurt. *disp. 1. 2. de Anim. sec. 2. m. 19.* intellectiōnes obiectorum insensibilium per species sensibilibus immediatè non fieri; atque adeo tales species talium obiectorum per se repræsentatiuas non esse. Intellectū enim solum determinari immediatè per speciem obiecti sensibilibus ad ipsum obiectū sensibile intelligendum. Deinde verò ex huius intellectiōne determinari per discursum ad intelligendum insensibile. Ita quidem, vt intellectū primariā obiecti insensibilis ab intellectiōne præuiā sensibilibus, non item ab aliqua specie impressa procedat effectiuè. Ex illa tamen semel habitā pro vltioribus eiusdem obiecti insensibilis intellectiōnibus species iam in memoriā relinquatur impressa; quæ talis obiecti propria erit; id est deseruiens ad ipsum vnicè intelligendum per se, & immediatè, tametsi non quidditatiuè, aut intuitiuè, sed obscure, siue confusè.

Cæterum contra hunc dicendi modum eodem robore, eademque vi recurrit argumentum factum. Tum quia necunde potest intellectiō obiecti sensibilibus habere maiorem virtutem, quàm species eiusdem ad producendam intellectiōnem propriam, & immediatam obiecti insensibilis. Siquidem ab specie venit oriunda tota virtus repræsentatiua obiecti, quam cognitio habet. Ob idque nulla cognitio relinquit ex se speciem impressam alijs repræsentatiuam obiecti ab eo, cuius cognitio est, vt constat. Tum quia ex istā doctrinā eadem commemorata absurda manifestius adhuc sequuntur. Nimirum quamlibet intellectiōnem cuiusvis obiecti sensibilibus vim repræsentatiuam habere omnium omnino entium à nobis intelligibilibus; idque per repræsentationem eorum propriam, & immediatam. Eaque subinde cuncta à nobis non per alias, sed per proprias cognosci species. Atque adeo nos omnes, & singulos proprium semper, eundemque conceptum obiectuum formare vniuscuiusque obiecti insensibilis. Et consequenter semel comparatis speciebus proprijs obiectorum insensibilium absque vllâ prorsus conuersione ad phantasmata sensibilia posse nos illa intelligere, per otiumque circa illa ratiocinari. Quæ omnia, & omnium communi consensui, & experientiæ exploratissimè manifestè aduersantur. Quibus adde primò, quod intellectus noster ne circa sensibilia quidem obiecta, à quibus accipit species, potest aliquid iudicare absque vsu alienarum specierum, & subrogatione phantasmatum, vt ex dicendis apparebit. Sine iudicio autem sensibilem non stat discursus ex illis ad concipienda insensibilia. Secundò, quod sine iunamine speciei impressæ non potest intellectus noster quidpiam

F 3 primò

primò apprehendere vndeumque determinatus, ut communis Philosophorum existimatio fert. Cognitio autem obiecti sensibilis solius obiecti, cuius cognitio est, ut dicebam, valet speciem intellectui imprimere: nam id omnium cognitionum est proprium manus; non item obiecti insensibilis, cuius nec semen est, nec foetus vlla ratione. Mitto autem, nam per dicenda amplius, & amplius dicta doctrina manebit confutata.

90 Quartum argumentum pro nostra propositione desumitur ex experientia. Nemo enim est, qui non experiatu satis aperte si animaduertat, dum rem aliquam insensatam intelligit, ita sibi aliquod spectrum sensibile, corporeumque representari, ut nihil aliud præter illud ipsum menti obuersetur: quin potius illud adeo esse sibi pro re, ad quā intelligendam tendit, ut ipsummet perinde aspiciat, ac si res ipsa esset; si autem præter spectrum, seu phantasma sensibile, ad instar cuius rem insensatā dicimus intelligere, res insuper ipsa in se immediate intellectione tangeretur, tum quidem non solum spectrum sensibile; sed aliquid amplius per se immediate opponeretur nobis ex parte obiecti, idque experientia nosceretur: quandoquidem per illam, quotiescumque aliquid mente concipimus, satis superque innotescit nobis nos illud conspiciere. Quod quidem euidentius fit, cum aliquid alias sensibile, à nobis tamen insensatum cognoscimus, e. g. Urbem Romanam, Pontificem, Turcam, Regnum Sinarum, & alia huiusmodi. Tunc enim loco Romæ, urbem quamdam nobis imaginatione compingimus talis, aut talis magnitudinis, situs, figura, dispositionis, qualis re ipsa vera Roma non est. Loco Pontificis, aut Turcæ Phantasma quoddam hominis usurpamus certi cuiusdam aspectus, habitus, quantitatis, positionis, coloris, qualis re verà nec Pontifex, nec Turca est. Loco autem Regni Sinarum regionem etiam quamdam nobis formamus taliter extensam, taliterque habitatoribus, urbibus, oppidis, fluminibus, vallibus, montibusque distinctam, qualiter non se habet haud dubie, sed longè aliter regnum ipsum. Si enim in ijs, & similibus casibus præter phantasma illud, quod vnusquisque pro genij capitis, circumstantiarum, ac principiorum determinantium diuersitate diuersimode sibi efformat ad rem aliquā sensibilem cognoscendam, res insuper ipsa in se immediate per cognitionem tangeretur, id quidem citrà dubium sub experientiam caderet. Cum ergo manifestè non cadat, quia nemo experitur, dum circa Romam, Pontificem, Turcam, Regnum Sinarum, aliaque huiusmodi sensibilia à se non insensata suā intellectione versatur, quidpiam aliud à se apprehendi, aut sibi ex parte obiecti obuersari præter phantasmata à se efformata ad talia obiecta intelligenda, quæ ab ipsis obiectis re ipsa distincta, sæpeque valde diuersa sunt, ut etiam experientia demonstrat, cum oculis postea cernimus id, quod longè aliter, quàm est, antea conceperamus. Tenendum procul dubio est, quotiescumque obiecta insensata ad instar sensatorum phantasmatum intelligimus, sola phantasmata ipsa per se, siue in se immediate per intellectiōnem attingi, obiecta autem insensata non in se, sed in ipsismet phantasmatis, tanquam in substitutis intelligi.

91 Quintum argumentum ex communi omnium consensu, atque existimatione, seu tacita persuasionē accipio. Omnes namque fatentur, passimque prædicant quidquid à nobis insensatum cognoscitur, id quidem per speciem alienam, & aliter,

quàm est in se, ad instarque obiecti sensati, siue ad modum eius cognosci. Quæ tamen vera esse non possent, si res in ensata aliter, quàm in spectro sensato, tanquam in quodam substituto, prout nos censemus, cognosceretur. Si enim illa in se immediate aliquo modo attingeretur per cognitionem, imprimis iam non per speciem alienam dicenda esset cognosci, sed per propriam, tametsi non ab ipsa, sed ab obiecto sensato oriundam, uti superius ponderabam. Deinde non aliter, quàm est in se, sed sicuti est in se, appareret: si quidem non per substitutum à se diuertum, sed per se ipsam appareret: atque ita illud ipsum esse, quod in se habet, haberet in mente cognoscentis: quod est esse illam in mente cognoscentis idem ipsum quod est in se; atque adeo non aliter, quàm est in se; sed sicuti est in se, cognosci. Non ita iuxta doctrinam nostram euenit, nam eo ipso, quod res insensata non in se ipsa, sed in phantasmate substituto cognoscitur, nequit non esse in mente eam cognoscentis aliud ab eo, quod est in se, aliterque subinde, quàm est in se, cum omni proprietate cognosci. Præterea, nisi ita cognosceretur, dici non posset ad instar, seu ad modum obiecti sensati cognosci. Quoniam cognosci vnum ad instar alterius, aliud esse non potest, quàm vel cognosci vnum per aliud, tanquam per substitutum; vel cognosci vnum per comparationem cum alio, tanquam cum exemplari. Hoc autem secundo modo, palam est, rem insensatam non cognosci ad instar sensata, quandoquidem, ut experientia monstrat, non apparet nobis distincta ab illa, prout ad talem comparationem requiritur; nec talem intellectio nostra facit comparationem. Igitur priori modo dumtaxat res insensata ad instar, seu admodum sensata potest dici cognosci.

92 Sextum argumentum mihi quidem irrefragabile est si obiecta insensata in se immediate per intellectum nostrum attingerentur, nullatenus possemus illa præscindere obiectiue, cognoscendo vnā formalitatem, ignotā aliā realiter indistincta ab illa: quia inde fieret, ut idem ipsum cognosceretur simul, & non cognosceretur à nobis, quæ est manifesta contradictio, ut bene viderunt Recentiores, qui ob hoc argumentum communiter præcisiones abnegant obiectiue. Sed est certissimum præscindere nos obiectiue aliquo modo obiecta insensata, ita ut vnā formalitate cognita, altera eiusdem obiecti realis penitus ignoretur, ut contra eosdem Recentiores inferius disp. 13. q. 9. manifestè monstrabo. Idque appositissimè, & absque vllā repugnantia componitur, si dicamus nos insensata obiecta non in se ipsis intelligere; sed in spectris seu phantasmatis substitutis, ut ex dicendis q. citatā, atque etiam in præsentī constabit. Igitur ita nos intelligere procul dubio dicendum est. Quod insuper confirmatur primò: quia nisi ita intelligeremus, nequaquam possemus per rationem obiecta in se indistincta distinguere, quia, quæ in se sunt vnum, si in se ipsis cognoscerentur, non possent non esse etiā vnū obiectiue in mente: quia non possent non esse in mente idem ipsum, quod sunt in se; ac proinde nequaquam possent plura apparere, seu esse plura in mente, prout ad distinctionem rationis necessarium est. Confirmatur secundò: quia nisi modo dicto intelligeremus, conceptus vniuersales, nequaquam constare possent, quia, quæ plura sunt, necessarid apparerent plura, quo prorsus cessaret omnis vniuersalitas; essent quippe in mente concipientis idem ipsum, quod sunt in se, in se autem sunt plura, ut ponimus. Tum conceptus vniuersales

uerfales præfertim genericos ab inferioribus non possemus abstrahere, quia fundamentum abstractionis, seu adunationis vniuersalis vnicè est similitudo inferiorum. Constat autem inferiora specie diuerfa in se ipsis dissimilia esse; sunt tamen in mente nostrâ similia, quoad conceptum genericum ratione spectrorum similia, per quæ concipiuntur. De quibus omnibus plura suis locis. Denique confirmatur tertio, quia nisi per substituta aliena intelligeremus, plurimâ alia huiusmodi sequerentur absurda contra connaturalem notissimamque operandi modum, quem noster intellectus habet, prout in decursu huius operis planè ostendimus. Symmetria quippè totius doctrinæ in eò tradenda aperit ostendet benè animaduertenti, quam vera officio sit, quam modò suadere conamur.

93 primum argumentum. Nisi per substituta aliena cognosceremus, neuiquam possemus habere apprehensionem simplicem de obiecto vago, siue indeterminato; vti reuerâ passim habemus. sc. quoties sub his particulis *aliqui, quidam, nonnullus*, & similes conceptum nostrum obiectum significamus, sæpeque alias, vt constabit ex inferius dicendis. Quoniam obiectum vagum, indeterminatumve in se ipso, nihil est aliud, quam hoc, vel illud, vel aliud, &c. sub disunctione: repugnat autem, vt per apprehensionem simplicem tangatur ab intellectu nostro in se ipso obiectum hoc, vel illud, vel aliud, sub disunctione, nullo eorum tacto determinatè, vt bene aduertit Arriaga, & ex terminis est notissimum: quia sicut manifestè repugnat existere in se rem hanc, vel illam, vel aliam, & nullam earum existere determinatè, ita repugnat manifestè representari in se per cognitionem hanc, vel illam, vel aliam, & nullam earum representari determinatè. Quin etiam nisi per substituta aliena cognosceremus, ne iudicia quidem vaga, seu disunctiua formaliter possemus concipere, sicut etiam citra omne dubium passim concipimus; quia, vt ego firmissimè teneo, æquè repugnat attingi vnum, vel alterum, & neutrum determinatè per iudicium, atque attingi vnum, vel alterum, & neutrum determinatè per simplicem apprehensionem. Vtrumque autem penitus repugnat, si obiecta in se immediata attingantur, seu per apprehensionem simplicem, seu per iudicium ex dicendis *disp. 10.* constabit. Quocirca ibi etiam ostendam eos, qui per species proprias cognoscunt, nullam omnino intellectiōnem formaliter disunctiuam habere posse, tametsi æquiuolenter disunctiuam possint habere: quale est iudicium cōditionatum de vtrovis extremorum disuncti sub conditione negationis alterius. De quo ibi multa. At nos per species alienas modo prædicto cognoscentes, nil vetat intellectiōnes formaliter disunctiuas habere, quales citra omne dubium passim habemus, tangentes videlicet absolutè in phantasmate substituto determinato obiectum disunctiuum, seu vagum nequaquam in se ipso tangibile, hoc est tangentes in tali phantasmate vnum, vel alterum ex extremis obiecti disunctiui, quin vllum eorum tangatur determinatè, qualiter illa in se ipsis neuiquam tangibilia sunt. Quemadmodum enim, quæ in se sunt plura, vnum apparere possunt in substituto; secus in se. Itaque in se sunt determinata, disuncta, seu disunctiue, vel vagè possunt in substituto apparere; secus in se, vt amplius explicabitur paulò inferius.

94 Octauum argumentum præcedenti simile sit. Quia nisi per substituta aliena intelligeremus, nequaquam possemus concipere, vti citra omne du-

bium sæpe concipimus eas chimeras impossibiles; quæ ex rebus inter se distinctis per identitatem fictam, aut ex conceptibus identificatis per fictam distinctionem compingi solent; aliasque huiusce generis; eo quod, quæ in se sunt aut identificata, aut distincta, aut æqualia, aut similia &c. cognita in se aliter ac sunt apparere nequeunt, vt pluribus est comprobandum *infra disp. 11. & 12.* Qualiter apparere possunt cognita in substitutis alienis, vti cognoscuntur à nobis, aut possunt cognosci. Similiter, quia negationes rerum adeo sunt mere nihil, vt à cognoscentibus intuitiue nullatenus possint cognoscibiles, vt *infra disp. 9.* monstrabimus: ne à nobis quidem positiue cognosci possent, vti sapissimè cognoscuntur, nisi per substituta aliena cognosceremus. Vniuersaliter enim ex hoc, quem habemus intelligendi, modo nascitur, vt multa obiecta aliàs in se nullo modo cognoscibilia, à nobis in substitutis alienis cognoscibilia sint; vt ex dicendis locis citatis satis, superque notum fiet.

Nonum argumentum potest desumi ex mirâ, quam habet Phantasia nostra promptitudine componendi phantasmata, eaque infinitis prope modis variandi: eo enim sine videtur illi hæc virtus collata, vt in illis efformandis intellectui subseruiat, quo ipse abundè habeat ad manus spectra diuersa pro tam diuersis rebus, rerumque formalitatibus obiectiuis, quas passim concipit, subroganda. Oportuit enim ne alia cum alijs confunderet, tam diuersimode illa posse concipere. Cum tamen Phantasia ratione sui ad nihil tanta phantasmatum, spectrorumve varietate videatur indigere. Accedit, quod nisi intellectui in phantasmatibus ope Phantasie formati, tanquam in substitutis cuncta cognosceret, necunde tam arcto necessitudinis vinculo in ordine ad operandum neceretur cum illâ, vt necitur; sicuti *supra disp. 1. q. 3.* monstratum est.

Decimum argumentum inde desumitur, quod appetitus sensitiuus sensibiliter afficitur sæpe sapius ad obiecta insensata, imò ad spiritualia, & diuina, quæ meditatur intellectus, cum tamen ille per sola phantasmata sensibilia possit ad suos affectus moueri. Quod non leuè præbet indicium, huiusmodi sensibilia phantasmata loco obiectorum insensatorum, spiritualiumque etiam, & diuinorum toti nostre animæ esse etiam comparatione intellectus, qui dum pro dictis obiectis talia phantasmata substituit, quodammodo partem sensitiuam trahit secum, vt eadem, quæ ipse, obiecta suo modo capiat, & gustet.

Vndecimum argumentum præbet id, quod intellectus noster habet ingenium cuncta facilius percipiendi per exempla proposita, tanquam per quædam substituta rerum percipiendarum. Ob id enim Christus Dominus, Propheta, & Apostoli per parabolas, vt in plurimum, perque ænigmata loquebantur. Ob id penè omnes euentus, qui in veteri testamento narrantur figuræ, ac veluti ænigmata extiterunt eueniendorum post Christi aduentum tempore legis gratiæ. Ob id in re oratoriâ potissimum ad persuadendum argumentum est, quod à simili, seu ab exemplo capitur. Ob id analogia rerum tam grata nobis, vt ferè in illâ consistat totum momentum eorum, quæ, quâuis ratione intellectui nostro arrident in poematibus, in panegyricis, in facetijs, ac demum in vniuerso humano sermone, vt reflectenti ad cuncta perspicuum fiet. Vniuersa quippe metaphora in rerum analogiâ nititur, in subrogandæque re vnâ pro aliâ ad similitudinem consistit. Quæ omnia clario indicio sunt connaturali-

lissimum esse nostro intellectui, cuncta, quæ intelligit, per substituta aliena intelligere.

- 98 Quæ quidem intellectus nostri naturâ in usu etiam adorationis imaginum cerni videtur: semel enim aliquâ imagine pro prototypo subrogata; ita in illa tanquam in substituto solemus adorare prototypum, ut tota nostra attentio, & affectio per se immediatè in solam imaginem, ac si ipsa esset prototypus referatur; tamen non pro ipsâ, sed pro prototypo, cuius loco ea nobis est, ut experientia manifestat, & nos suo loco monstrabimus. Qui quidem ipsissimus est modus, quem intellectus noster servat in cognoscendo per substituta.
- 99 Duodecimū argumentum sit. Quoniam substantias materiales per ipsarum sensibilia accidentia, tanquam per substituta cognoscimus, ut satis, superque experientia videtur demonstrare. Quis enim unquam expertus est, dum tractat de lignis, de lapidibus, de metallis, de monetis, &c. se quidquam aliud per se immediatè mente concipere præter sensibilia accidentia harum rerum, colorem, magnitudinem, figuram, numerum, &c. Huiusmodi igitur accidentia communiter loco integrarum rerum esse videntur. Si quando autem ex industria aliquid aliud sub talibus accidentibus latens conamur introspicere, aliquod aliud accedens pro illo solemus subrogare; ut etiam constabit experientiâ benè animadvertenti.
- 100 Decimum tertium argumentum inde accipi potest; quod intellectio nostra ex una parte supra se ipsam perfectè reflexiva non est, esto imperfectâ quâdam, & experimentalis notitia se se infinuet intelligenti iuxta doctrinam traditam *suprà disp. 1. q. 2. hypoth. 28*. Ex aliâ verò parte certum est eam sub conceptu uniuersalissimo intellectiois perfectæ quodam modo, valdeque ab experimentalis diuerso se se intelligere. Quæ duo coherere non possent, nisi per substitutum alienum conceptum illum uniuersalem intellectiois formaremus.
- 101 Decimum quartum argumentum præbent nobis Animæ separatæ. Quæ ut fert communis Theologorum sententia apud Salas 1. 2. *Tract. 2. disp. 6. sec. 8*. speciebus sensibilibus rerum in hac vitâ acquisitis vtuntur ad cognoscendâ etiam res insensibiles, spiritualesque alterius vitæ; atque ita illas in phantasmatis sensibilibus experientiâ monstrante intelligunt, ut bene animadvertit Lugo *tom. de Incarn. disp. 20. sect. 2. n. 4. & disp. 21. sect. 1. n. 7*. siquidem quæcumque ad corpus redierunt, narrant se vidisse flumina, flores, prata, gemmas, aurum, ignem, iuvenes pulcherrimos, & alia huiusmodi, ad quorum instar conceperunt, quæ ipsis in aliâ vitâ monstrata sunt; cum tamen ea in eo statu intellectus solus sine consortio Phantasie corporeæ conceperit. Quod argumento claro est eiusmodi sensibilia phantasmata non solius Phantasie, à quâ suam ducunt originem, sed intellectus etiam nostri in statu quoque præsentis esse obiecta immediatâ; in quibus ipse cetera quæque obiecta insensata, ut in substitutis intelligit, prout explicuimus. Hæc satis pro primâ propositione datâ. Nam ex ijs, quæ restant dicenda, amplius, & amplius confirmabitur.

Propositiō 2.

- 102 Intellectus noster pro hoc statu sine usu speciei alienæ, atque adeo sine phantasmate substituto nihil omnino iudicare valet. Ad iudicandum autem quæcumque iudicat, proindeque ad substituendum pro illis phantasmata sensibilia, in quibus iudicat,

tum à vi iudicatiuâ, quam habet, tum etiam ab alijs principijs mouetur, siue determinatur.

Pro plenâ huius propositionis intelligentiâ suppono primò ex dicendis ex professo *q. seq.* intellectum nostrum pro hoc statu nihil omnino iudicare posse absque duobus saltem conceptibus obiectiuis; alterum, quod significetur per verbum, atque adeo cum tempore, quocirca actus appellatur, quia ad instar exercitiij actualis concipitur alterius conceptus, qui verbi supposito, ut vocant Grammatici correspondet, quod subiectum dicitur talis actus; præter quos tertius etiam conceptus datur, plerumque circa quædam dictus actus, ut circa terminum aliquâ ratione versatur; ut cum dicimus *Petrus legis scripta*, &c. id autem, in quod tanquam in proprium obiectum tendit iudicium, prædictus actus est subiectum verò, & terminus talis actus per simplices apprehensiones necessario comitantes ipsum iudicium concipiuntur. De quibus omnibus plura in dictâ quæstione.

Suppono secundo intellectum humanum nequaquam posse in rerum notitiam induci primariò, & vnicè per principia artificialia, seu doctrinalia absque præuio, atque etiam comitante principiorum naturalium iuauine; quia cum principia artificialia, seu doctrinalia sint quædam signa ad placitum, ut notabamus *suprà*, ut noster intellectus per illa ad intelligendum induci possit, imprimis necessarium est, quod conceptuum significatorum per ipsa prænotationem aliquam habeamus. Deinde etiam ut ipsamet medijs sensationibus externis, atque etiam internis, quæ naturalia quædam principia sunt, apprehendamus.

Suppono tertio naturalium intelligendi principiorum prima, & fontalia, à quibus omnis humana intellectio suam trahit originem sensationes externas, internasque esse obiectorum, quæ sensus capiunt, procreatas medijs speciebus oriundis ab eisdem obiectis. Ob id enim ait Arist. lib. 3. de Anim. text. 39. *Qui non sentit aliquid, nihil vitiue addiscet, neque intelliget*. Ob idque etiam intellectus noster pro hoc statu cuncta, quæ intelligit, per species proprias dictorum obiectorum sensibilibus intelligit, uti *disp. 1. q. 1.* sæpeque aliâ in superioribus statutum est.

Ex his fit primò, primaria intellectus nostri iudicia, ut plurimum circa obiecta sensibilia, quæ per sensus intrant versari. Statim enim atque ministerio sensuum in illa incidimus, connaturaliter solemus de illis iudicare saltem, quod sunt antequam progrediamur ulterius ad quidpiam aliud insensatum ex illis iudicandum. Crediderim tamen fieri posse nonnunquam, ut ex apprehensione tantum simplici obiecti sensati, & connexionis eius cum insensato determinetur intellectus ad apprehendendum quoque insensatum per usum speciei alienæ; de eoque sic apprehensio nullo præeunte iudicio de obiecto sensato, primariò iudicet aliquid quoad quid est, tametsi nequeat, quoad an est iuxta dicenda post modum de hisce duobus modis iudicandi de obiectis apprehensis.

Secundo fit; semel apprehensio ab intellectu obiecto sensato virtute speciei derivata: ad illum ex sensatione externâ huius, eadem principia, quæ determinant ad aliquid iudicandum de tali obiecto, attribundo scilicet ei per iudicium aliquem actum significabilem per verbum, determinare quoque ad vtendum specie alienâ pro conceptione talis actus; atque adeo ad substituendum phantasma pro fundamento eius (neque enim per speciem propriam

priam concipitur à nobis quidpiam per modum actus significabilis per verbum, siquidem à parte rei nihil est tale à nobis sensibile, quod possit talem speciem immittere, vt notum est.) E. g. cum video lucem, principia, quæ me determinant ad iudicandum illam existere, determinat pariter ad concipiendam ipsius existentiam per modum actus, atque adeo per speciem alienam, & in phantasmate sensibili conceptui actus accommodato, subrogatoque vel pro ipsa luce si ea est integrum fundamentum sui actus existendi, vel vt ego autumo, pro ipsa luce, & alio quopiam, ad quod illam comparo, cum iudicio illam existere, concipiendo scilicet existentiam illius ad modum cuiusdam correspondentie ad aliquod tempus, aut ad alias res existentes. Ita enim solemus nos pro hoc statu concipere existentiam, & durationem rerum, vt dicendum alibi. Tantumdemque censendum est pariter de principiis determinantibus videntem lucem ad iudicandum de illa identificari secum, distinguui ab alijs rebus, assimilari quibusdam, quibusdam verò dissimilari, habere talem figuram, tantam quantitatem, ceteraque huiusmodi prædicata.

107 Et quoniam præter prædicata identificata cum luce, quæ, visa illa, sunt à nobis ex terminis citra omnem discursum iudicabilia; alia sunt plura, ad quæ iudicanda discursu egemus; alia, quæ, ne per discursum quidē assequi possimus. Ex ijs autem, quæ vel ex terminis, vel adhibito discursu possumus iudicare nunc vnum, nunc aliud reliquorum immemores iudicamus; raroque, aut nunquam vno iudicio cuncta complectimur: imo neque complecti possumus, si ea distincte, & non confuse sunt iudicanda, vt est notissimum. Conficitur planè ne de obiectis quidem sensatis posse nos quidquam iudicare absque præcisione obiectiua prædicatorum facta (vt semper fit à nobis iuxta doctrinam fuisse tradendam *disp. 13. q. 9.*) in phantasmatibus substitutis pro re iudicanda. Itaque quoties obiectum sensatum per speciem propriam mente apprehendimus, de ipsoque ita apprehenso varia prædicata iudicamus, quæ realiter inter se distincta non sunt, tamen ex parte subiecti nulla interueniunt obiectiua præcisio, sed totum, quod re ipsa est, obiectum apprehendatur, quemadmodum per sensum externum apprehensum est: eo quod cognitio habita per propriam speciem nullâ ratione potest obiectiue præscindere, vt loco citato videbimus. At verò ex parte prædicatorum tot præcisiones obiectiue interueniunt, quot prædicata ipsa diuersa sunt: hæc namque bene possunt obiectiue præscindi tum inter se, tum à subiecto cui attribuuntur, eo ipso, quod concipiuntur per species alienas, & in alijs substitutis, ubi præcisio obiectiua fit, prout fuso calamo exponemus in *q. citata*.

108 Sed dubitari hincire potest. Si apprehensio obiecti sensati oriunda ab externa eius sensatione (quam *suprà qu. 2. m. 40.* suauitatem virtualiter dicebamus, propter vim, quam habet mouendi intellectum ad iudicandum de obiecto ipso) nullatenus præcisua est, aequaliterque subinde proponit quicquid obiectum est re ipsa. Vnde nascitur, quod tali supposita apprehensione, aliqua solum prædicata ex terminis, & citrà discursum valeat iudicare intellectus de tali obiecto; alia non item: & ex ijs, quæ valent ex terminis iudicare, vnum, aut alterum dumtaxat, & hoc potius, quam aliud iudicet; reliqua verò secus. Quæ quidem difficultas tam respuentibus, quam admittentibus præcisiones obiectiue communis est. Si quidem independenter ab omni opinione, expe-

rientia ipsa demonstrat hominem videntem lucem e. g. ex vi talis visionis citrà discursum iudicare posse euidenter lucem existere, tum eam esse idem secum, tum esse similem alteri luci, eidemque esse inæqualem. Tum esse dissimilem colori, & ipso pulchriorem, &c. Cum tamen iudicare pariter nequeat, an lux sit accidens, vel substantia: an eius intensio resultet ex additione gradus ad gradum, vel sit indiuisibilis qualitas, an gradus eius, si quos habet, sint similes, & æquales secundum perfectionem, vel contra; an sit productiua specierum intentionalium distinctarum à lumine, an aliquos alios effectus valeat producere, & quâ ratione, &c.

Respondeo, quod intellectus noster aliqua prædicta obiecti sensati ex terminis iudicare queat; alia verò non item: id quidem tum ex naturâ ipsius intellectus, tum ex ipsorum prædicatorum fundamentaliter diuersitate nasci. Vniuersaliter enim, quo prædicata sunt vniuersalia, in pluribus rebus reperiuntur, eo intellectui nostro notiora sunt, quo autem minus vniuersalia, minus ipsi innotescunt, donec defectu vniuersalitatis ipsum penitus latent. Quo fit, vt prædicata rei sensata, quæ magis sunt vniuersalia fundamentaliter, ex terminis ab intellectu iudicabilia sint; quæ verò minus sunt vniuersalia fundamentaliter non item. Dico *fundamentaliter*: quia in re indiuidua, qualis est, quæ sentitur, nihil est vniuersale formaliter, quemadmodum nec est diuersitas formalis prædicatorum à parte rei, quandoquidem omnia talis rei prædicata, de quibus agimus, vnum quid sunt re ipsa. Verum quia in hoc, quod est eam suapte naturâ præbere intellectui nostro fundamentum, vt tale, vel tale prædicatum de ipsa iudicet cum pluribus, aut cum paucioribus rebus conspirare potest, efficitur vt & prædicata fundamentaliter diuersa, & prædicata alia alijs fundamentaliter vniuersalia habere dicatur. Etenim, quia nullum est obiectum sensatum, quod semel ab intellectu nostro apprehensum, non præbeat illi fundamentum sufficiens, vt iudicet de ipso esse ipsummet, esse existens, atque adeo & potens existere, esse ab obiectis alijs distinctum, esse illis simile, vel dissimile, æquale, vel inæquale, &c.) idcirco eiusmodi prædicata in singulis obiectis sensatis dicuntur vniuersalia fundamentaliter, diuersaque fundamentaliter etiam ab alijs minus communibus, quæ singula eorum insuper habent, & ad quæ iudicanda intellectui nostro, vel non ita euident propterea, vel nullum fundamentum præbent. Sæpè etiam contingit, vt propter imperfectionem, obscuritatemve sensationis, & consequenter apprehensionis internæ prouenientis ab illâ nequeat iudicare intellectus aliquod prædicamentum de obiecto sensato, quod alias posset, si sensatio eius, & apprehensio clariore, perfectioresque essent. Vt patet, quando videntes aliquid eminens, nescimus cuius illud coloris, qualis figuræ, aut quantæ magnitudinis sit, donec accedentes prope, crescenteque subinde in claritate, & perfectione sensatione exteriori, & interiori apprehensione talis obiecti, ea cuncta diiudicabimus. Ea etiam prædicata sensibilia obiectorum alijs ab intellectu ex terminis iudicabilia, quæ suscipiant magis, & minus, vt similitudo, & dissimilitudo, æqualitas, & inæqualitas, &c. certam magnitudinem, siue quantitatem exposcunt, vt queant ab intellectu discerni. Ob id enim, quæ parum sunt dissimilia, vel inæqualia, similia omnino, vel æqualia decepti iudicare solemus, &c. Ex quibus liquet, cur ex vi sensationis exter-

terna,

terna; & apprehensionis internæ ei respondentis citra discursum aliqua prædicata obiecti sensati præ alijs identificatis cum illis possit iudicare intellectus noster.

110 Cur autem ex ijs, quæ iudicare valet, modò vnum, modò aliud præ alijs iudicet, dicendum superest. Dico id nasci, quia cum intellectus ob suam limitatam virtutem non possit simul iudicare distinctè omnia prædicata obiecti sensati, quorum ex se suasiua est illius apprehensio oriunda ab externâ sensatione: eo quòd ad iudicanda illa distinctè indiget totidem iudicijs distinctis, iuxta doctrinam tradendam *infra* *Consect.* 2. consequens est, vt positâ dictâ apprehensione, adhuc indigeat alio determinatiuo, quo determinetur ad iudicandum hoc, vel illud prædicatum præ reliquis: huiusmodi autem determinatiuum saepe erit actus voluntatis; sæpius verò alia circumstantia excitatiua intellectus, vel physicè per sui sympathiâ, vel intentionaliter per sui conceptionem. Quemadmodum enim innumera sunt excitamenta diuersa, quibus suscitantur species in memoriâ sopite, ad concipiendū modò hoc obiectū, modò illud. Ita quando intellectus ex vi præsentis apprehensionum cōpos, & indifferens est ad iudicandum multa, & diuersa prædicata de obiectis apprehensis, credendum procul dubio est multa quoque posse ei occurrere excitamenta diuersa, quibus excitetur, vltimoque determinetur ad iudicandum hic & nunc de subiecto proposito modò hoc, modò illud prædicatum præ alijs. Vnde aggregatum ex intellectu, ex talibus terminorum apprehensionibus, ex talique determinatiuo ad iudicandum, erit in casu, quem versamus, aggregatum principiorum proximè notificantium ex se hoc prædicatum præ reliquis subiecti propositi; atque adeo efficiens, vt per iudicium, quod progignunt, præcindatur obiectiue illud ab alijs in phantasmate substituto pro re iudicandâ, iuxta doctrinam paulò *infra* tradendam.

111 Venio iam ad alia iudicia, quibus de obiectis insensatis iudicat intellectus. Quæ imprimis in duplici sunt differentiâ. Per alia enim iudicamus de obiecto, quid illud sit, quidve ei conueniat à parte rei prout existenti, seu prout in statu existenti, vt cum dicimus *homo existit, loquitur, currit, &c.* Per alia verò iudicamus de obiecto, quid illud sit, quidve ei conueniat secundum se, siue ex conceptu suo obiectiui, siue prout consideratur in statu quidditatiuo præcendente ab existentia. Vt cum dicimus. *Homo est Rationalis, Admiratus, Risibilis, &c.* Ex quo duplici iudicandi modo potissima differentia desumitur scientiarum humanarum prout tetigimus præfatione ad lectorem, & fusius suo loco explicabimus. Tum ei respondet duplex illud genus notitiæ, quoad an est, & quoad quid est correspondens pari illi celebratissimo questionū. *An sit, quid sit.* Omne quippe iudicium de obiecto prout existente notitia est eius propriè loquendo, quoad an est. Quemadmodum omne iudicium de obiecto præcisè prout in statu quidditatiuo notitia est eius, quoad quid est. Ob id enim talis status quidditatiuus appellatur. De quibus statibus rerum plura ex professo dicenda sunt *disp.* 10.

112 Modò tamen, quæ ex illis nascuntur discrimina, quod ad rem præsentem attinet, breuiter oportet notare. Primum est, quod de obiecto prout in statu quidditatiuo, seu obiectiui dumtaxat iudicanda veniunt prædicata ei necessaria, quo fit, vt omnis propositio vera ad eiusmodi statum pertinet in materiâ necessariâ sit, & æternæ veritatis dicatur.

De obiecto vero prout in statu existenti accidentalia etiam prædicata iudicanda veniunt. Quin imò, si obiectum sit quid contingens in sua existentia, omne prædicatum ipsi attributum in sensu existenti absolute, siue prout absolute existens a quæ est ei accidentale ac existentia ipsa. Tamen alijs eadem spectato secundum se, cum præcisè ab absolute existentia sit essentialiale, & necessarium. Secundum discrimen ex primo oriundum est, quod de obiecto, prout in statu obiectiui, siue quidditatiuo, ea dumtaxat prædicata possumus iudicare, cum quibus nobis obiectum ipsum connexum necessariò apparet. Quæ quidem ex terminis citra discursum iudicabilia erunt, si connexio sit immediata; si verò sit remota discursu adhibito. De obiecto verò prout in statu reali absolute, absque eiusmodi connexionne possunt plurima iudicari, tum ex terminis, tum etiam interueniente discursu. Vnde tertium discrimen nascitur, quod de obiecto contingente insensato nihil omnino possumus iudicare, prout in statu existenti absolute ex solâ apprehensione terminorum citra discursum; cum tamen de obiecto sensato multa prout in tali statu ex terminis iudicare possumus. Quoniam de obiectis, quæ non intrant per sensus, dumtaxat possumus iudicare ex terminis ipsis citra discursum ea, cum quibus illa suo præceptu deprehenduntur necessariò connexas; constat autem obiecta contingentia cum suâ existentia absolute connexa necessariò non esse. At verò obiecta, quæ per sensus intrant citra omnem huiusmodi connexionem vi sensationis, quâ capiuntur, notescunt nobis absque discursu, quoad absolutam existentiam, vt experimur. Cum quo stat obiecta absolute necessaria, qualis est Deus, cum omnibus suis intrinsicis perfectionibus, & negationes chymerarum ex terminis, quantum ex se est, esse iudicabilia quoad absolutam existentiam, vt pote suo præceptu connexa cum illa, dummodò talis connexio immediata sit. Tamen de facto nonnulla eorum nequeant à nobis sic iudicari; eo quòd talis connexio occulta nobis est. De quo alibi. Itaque de obiecto sensato tam prout in statu existenti absolute, quam prout in statu quidditatiuo, tum ex terminis, tum per discursum multa possumus iudicare. De obiecto tamen insensato præsertim contingente, prout in statu existenti absolute, dumtaxat possumus iudicare medio discursu, quæ ei conueniunt; ex terminis verò non item: prout in statu verò quidditatiuo tum medio discursu, tum ex terminis. De quibus omnibus in sequentibus plura dicenda sunt.

Modò illis vtumque suppositis. Dico ad rem nostram, quoniam de obiecto insensato apprehenso aliqua sunt prædicata iudicabilia à nobis ex terminis, prout in statu quidditatiuo, siue obiectiui, aliqua verò minimè etiam eorum, cum quibus tale obiectum immediate connexum est: ex ijs autem, quæ sunt iudicabilia, modò vnum, modò aliud de facto iudicamus præ reliquis, vt experientia monstrat. proportionaliter ad iam dicta circa obiectum sensatum de his philosophandum esse: asserendo videlicet primum eorum inde nasci, quod alia dictorum prædicatorum, connexioque, quam cum illis habet obiectum apprehensum ob suam maiorem vniuersalitatem præ alijs sunt nobis notiora, atque ita præ illis se se nobis produunt ex terminis. Secundum verò inde, quod post terminos apprehensos adhuc eget intellectus aliquo alio determinatiuo, quo determinetur vltimò ad iudicandum de obiecto proposito hoc, vel illud prædicatum præ alijs.

Vnde

Disp. II. De natura. intell. &c. Quæst. III. 71

Vnde pariter est concludendum ex apprehensionibus terminorum, ex virtute, quam intellectus habet, & ex tali ultimo determinatio coalescere adequatum principium notificatum ex se huius prædicati præ reliquis, atque adeo præcisum eius ex parte obiecti medio iudicio in phantasmate substituto, iuxta doctrinam post tradendam.

114 Iam verò siue obiecta sint sensata, siue insensata, siue prout in statu existentiæ, siue prout in statu quidditatiuæ considerentur, quoties intellectus noster ex vno facto iudicio medio discursu peregit ad aliud, principium potissimum notificatum obiecti secundi iudicii primum iudicium est, & eius obiectum, ut constat: quidem in omni discursu antecedens tum formale, tum obiectiuum potissima causa est iudicii consequentis, potissimumque subinde principium notificans consequens obiectiuum. Dico potissimum, quia posito iudicio de antecedente (vno, vel pluribus iuxta antecedentis naturam) ipse etiã intellectus cum sua intellectuã virtute, & neque insuper determinatiua alia concurrunt ad iudicandum consequens, quoad illam scilicet formalitatem ipsius consequentis in phantasmate pro ipso substituto à reliquis obiectiue præcisam, ad quam dumtaxat notificandam tendunt, quatenus est ex se omnia principia, quæ in eiusdem consequentis iudicio proximè influunt, iuxta inferius dicenda.

Per quæ omnia satis explicata modò manet, atque probata propositio secunda, quæ nihilominus amplius, & amplius explicabitur, ac confirmabitur ex sequentibus. Nunc diluamus oportet argumenta, quæ contra doctrinam stabilitam tum in primâ, tum in secundâ propositione possunt opponi.

Diluuntur argumenta contraria.

115 Primò enim contra statutam doctrinam sic potest argui. Si res insensata nullomodo in se ipsa à nobis attingeretur cognitione, sed tantum in phantasmate substituto, nullo modo à nobis cognoscitur, quia attingi rem in phantasmate, reuerà non est attingi rem, sed tantum phantasma loco rei. Hoc autem ipsum est non rem ipsam, sed solum Phantasma cognosci. Retorqueo primum argumentum in eos, qui dicunt per nostram cognitionem attingi rem identificatam cum phantasmate, quia hoc non est attingi, atque adeo neque cognosci rem, sed chymæram. Deinde retorqueo in omnes vno ore asserentes rem insensatam per speciem alienam cognosci aliter quàm est in se: nequit enim illa secundum suam substantiam præcisè (prout de illa citra dubium duce experientiã loquuntur omnes) cognosci aliter, quàm est in se, nisi aliud appareat cognoscenti, aliudque proinde sit obiectiue in mente eius ab eo, quod est in se. Hoc autem ipsum est attingi per cognitionem aliquid aliud loco rei, non verò ipsam rem. Si quid ergo per argumentum factum probatur, contra omnes probatur rem insensatam per speciem alienam nullatenus à nobis cognosci.

116 Quare respondeo ad illud pro omnibus, & si res insensata non in se ipsa, sed in phantasmate substituto per nostram cognitionem tangatur, simpliciter nihilominus, & absolutè, cum omni proprietate dici eam cognosci à nobis, & reuerà cognosci, eo modo, quem cognoscendi habemus per species alias. Quinimo res ipsa est, non phantasma, quod per talem cognitionem loquendo absolute, cognoscitur; eo quod tali cognitione phantasma non pro se, sed pro ipsa se repræsentatur, &

substituitur intellectui. Quemadmodum enim in alijs materijs, ita in præsentì, quod exercetur per substitutum non ipsi substituto, sed principali, cuius illud vicem gerit, venit attribuendum. Etenim intellectus noster eam rem solum dicitur intelligere, verèque intelligit, ad quam intelligendam inducitur per principia illam sibi notificantia, quidquid sit quod pro illa intelligenda subrogat sibi loco eius, necessitatus ad talem subrogationem facientem penuria propriarum specierum. Ad quem ferè modum (tameñ exemplum in omni non teneat) cum alijs per simile aliquod propositum rem aliquam notificare conamur, non tam ipsum simile, quàm rem ipsam dicimur illis notificare, & ipsi dicuntur intelligere absolute, & simpliciter. Ex quo patet quomodo nihil omnino iudicantes de phantasmatis, in quibus, tanquam in substitutis res insensata apparent nobis, de rebus ipsis iudicare possumus quidquid eis conuenit. Id, quod experientia ipsa satis ostendit, quando de Româ, de Turcâ, de Rege Anglorum, de alijsque huiusmodi obiectis à nobis insensatis, ea, quæ illis verè conueniunt iudicamus, nihil omnino iudicantes de conceptibus obiectiuis, quos per phantasmata substituta de eis formamus, quique planè alieni ab eisdem, siue distincti sunt.

Secundò contra doctrinam istam potest opponi. 117 Si in phantasmatis dumtaxat, non verò in se ipsis intelligerentur à nobis res insensata, sequeretur primò, quamlibet intellectionem nostram naturâ suâ, non potius huius, quàm alterius rei insensatæ intellectionem esse: siquidem phantasma, cuius illa est naturalis representatio, indifferens est, ut pro hac, vel pro alterâ subrogetur; spectatumque secundum suam naturam, non magis huius, quàm alterius est substitutum. Vnde sequeretur secundò, per nullam nos intellectionem intelligere aliquam rem insensatam determinatè, atque adeo quoduis iudicium nostrum indifferens esse, ut huius, vel alterius obiecti iudicium sit. Quo rursus fieret, ut nihil fixè, determinatèque sciremus; subindeque, ut absolute nihil sciremus. Tertiò sequeretur intellectionem nostram per meram denominationem extrinsecam, non verò suâ naturâ esse intellectionem rei insensatæ, nosque proinde per extrinsecas tantum denominationes redderemur intelligentes. Quæ omnia absurda videntur aliena ab omnium mente. Respondeo, etsi intellectus noster intelligat per phantasmata substituta, intellectiones nihilominus eius in quantum huiusmodi intrinsecè, suâque naturâ, & essentia euadere intellectiones suorum obiectorum. Quo cessat totum argumentum.

Quod, ut perspicuum fiat, suppono primò, quamlibet intellectionem nostram naturâ suâ respectuque intrinsecò respicere principia, quæ ad illam eliciendam determinant, siue intellectum prout talibus principijs determinatum. Ob id enim dicam *inferius* q. 5. iudicium consequentis respectu intrinsecò respicere antecedens, per quod caulatur. Sicut iudicium hypotheticum intrinsecè respicit hypothetis, sine quâ nequit esse. Cuius ratio vniuersalis est, quia intellectio nostra ex suo intrinsecò conceptu est intellectus actus; quo titulo nequit non respicere intrinsecè ipsum intellectum, ut constat. Quoniam verò saltem de facto non intellectus nudè sumpti actus est, sed intellectus, prout determinati hic, & nunc ad intelligendum per illam, consequens est, ut etiam respiciat intrinsecè principia cætera, quæ proximè ad eam eliciendam intellectum ipsum determinant. Et quoniam quoduis aggregatum

gregatum principiorum ad quamvis intellectiōem producendam determinantium alicuius obiecti præ alijs est ex se notificatiuum, iuxta superius dicta circa secundam propositionem, consequens etiam est, vt intellectiō quævis eius obiecti, quantumvis insensati sit intellectiō suapte natura, & intrinsecè, cuius principia, à quibus illa nascitur, ex se sunt notificatiua.

119 Suppono secundò ad tria capita, quod ad rem attinet, reduci possè omnes conceptus simplices obiectiuos, quos medio phantasmate substituto de rebus intelligendis formamus. Alius enim est conceptus simpliciter vniuersalis; alius simpliciter singularis; alius vagus, seu disunctiuus, qui veluti mixtus ex utroque vocari potest. Conceptus simpliciter vniuersalis est, qui plures res sub se quodammodo comprehendit determinatè, illisque omnibus, & singulis distributiue sumptis conuenit aut essentialiter, si sit eis essentialis, vt sunt *homo, animal, viuens* respectu singulorum hominum, animalium, & viuentium, aut accidentaliter, si accidentalis, vt *album, legens, currens*, respectu singulorum subiectorum arborum, legentium, & currentium. Conceptus simpliciter singularis est, qui vni dumtaxat rei singulari, atque determinatè conuenit, idque aut essentialiter, aut accidentaliter, vt sunt, qui significantur his vocibus, *hic homo, hoc animal, hoc album, hoc legens*, alijsque huiusmodi. Conceptus denique vagus, seu disunctiuus est, qui cum sit ex suo genere vniuersalis, ita vni dumtaxat ex inferioribus, quos sub se continet, applicatur, indeterminatè, seu vagè, vt per omnia illa quodammodo vagari dicatur. Vt cum dicimus: *aliquis homo, quoddam animal, aliquod album, quoddam legens, &c.* Quorum conceptuum diuersitas ex diuersitate principiorum enascitur, quibus ad res intelligendas, seu concipiendas determinatur intellectus.

120 Igitur quando talia principia iuxta doctrinam supra traditam, & infra consèct. 4. tradendam ex se sunt notificatiua alicuius rationis, formalitatiue, prout conuenientis omnibus, & singulis rebus, in quibus illa aut verè inest, aut etiam excogitabilis est; talibusque principijs determinatur intellectus ad subrogandum pro dictis rebus vnicum phantasma sensibile referens sibi talem rationem cunctis communem, tunc conceptus obiectiuus vniuersalis efformatur, cuius intellectiō vt pote intrinsecè respiciens talia principia, ita illius rationis cunctis prædictis rebus communis intrinsecè, & naturà suà euadit intellectiō in phantasmate substituto, vt nullius alterius obiecti poterit, aut vnquam possit esse intellectiō; quanquam enim dictam rationem, dictasve res, quantum ad illam non in se ipsis, sed in phantasmate repræsentent, phantasmaque ipsum sit ex se indifferens, vt pro quolibet alio obiecto intelligendo subrogetur. At eo ipso, quod ex principijs illa nascitur, illius dumtaxat rationis, seu rerum illarum, quoad solam ipsam notificatiuis ex se, non potest non talis euadere, vt suapte essentià, & naturà dictæ solius rationis communis in tali phantasmate, non verò alterius obiecti sit intellectiō.

121 Similiter, quando principia determinatiua intellectus ex se sunt notificatiua alicuius rationis, formalitatiue obiectiuæ, prout conuenientis vni dumtaxat rei singulari determinatè, talibusque principijs determinatur intellectus ad subrogandum pro tali re phantasma sensibile referens sibi talem rationem determinatam, & singularem, tunc conceptus obiectiuus singularis formatur. Cuius intellectiō vt pote intrinsecè respiciens talia principia in-

trinsecè euadit intellectiō talis rei, siue rationis singularis, tamen etiam non in ipsa, sed in phantasmate substituto alias indifferente attingat.

Denique, quando principia determinatiua intellectus ex se sunt notificatiua alicuius rei ex pluribus vagè sumptæ, alicuiusve rationis, formalitatiue obiectiuæ prout conuenientis vagè, seu indeterminatè alicui rei ex aliqua multitudine, hoc est, huic, vel alij, vel alij, vel alij, totius multitudinis sub distinctione: eo quod talia principia, in quantum notificatiua talis rei, aut rationis dumtaxat exigunt hanc rem, vel aliam, vel aliam sub disunctione: aut, quod talis ratio inest in vnâ, vel aliâ, vel aliâ re totius multitudinis, nullum eiusmodi extremorum exigendo determinatè. Per eiusmodique principia determinatur intellectus ad subrogandum pro re illâ vagè determinatum phantasma, id est, ad concipiendum in phantasmate determinatò vagè, seu disunctiue rem, aut rationem illam, quo pacto ea per dicta principia notificatur. Tum quidem conceptus obiectiuus, vagus, seu disunctiuus formatur. Cuius intellectiō vt pote intrinsecè respiciens talia principia intrinsecè euadit intellectiō talis rei indeterminatè, talisve rationis, prout vagè, seu disunctiue repetæ in aliquâ re talis multitudinis; etsi illam in phantasmate substituto tangat; non in ipsa immediate: quo pacto illam vagè, seu disunctiue neuiquam possit attingere, vt latè ostendam *disput. 10. supraque tetigi n. 93.* vbi multa ad rem scripta reperies, quibus illustrior tibi erit tota doctrina in præfenti tacta de cognitione obiecti vagi, seu disunctiui?

Quod autem diximus de intellectiōe conceptus simplicis, vniuersalis, singularis, & vagi, pariter venit intelligendum proportionè seruata de intellectiōe conceptus complexi, vniuersalis, singularis, & vagi, siue disunctiui coalescentisve ex pluribus, aut vniuersalibus, aut singularibus, aut vagis, siue disunctiuis distinctè conceptis. Et consequenter de omni intellectiōe humanâ sub his capitibus contenta.

Per hæc, quæ ex *infra consèct. 4.* dicendis amplius constabunt, probatum manet quasi à priori, quomodo intellectiōes humanæ, vt tales intrinsecè, suæque naturæ, & essentiæ euadant intellectiōes suorum obiectorum. Modò veluti à posteriori, siue ab absurdo id ipsum probatur: quia nihil est excogitabile extrinsecum, per quod intellectiō humana in esse talis compleri possit. Ergo adæquatè intrinsecè est talis. Probo antecedens; quia si quid esset, maxime obiectum per illam cognitum in phantasmate substituto. Sed hoc nequit esse, quia sequeretur nullam humanam intellectiōem posse esse falsam, siquidem deficiente tali obiecto re ipsa quoque intellectiō per illud in esse cognitionis, seu repræsentationis eius constituenda deficeret, nihilque subinde, deficiente obiecto, ipsum repræsentans maneret prout requiritur ad falsitatem. Dici enim nequit repræsentationem obiecti constitui in esse talis per ipsum obiectum, quando adest, per eius autem carentiam, quando deest: tum quia eadem denominatio è contradictorijs fundamentis nasci nequit, vt satis ex se est notum: tum quia ex se etiam videtur impossibile, quod repræsentatio obiecti constituatur in esse talis per carentiam ipsius obiecti: tum quia iam non esset contingens, prout argumentum oppositum prætendebat, sed necessarium intellectiōi semel elicite hoc, quod est esse intellectiōem talis obiecti: si quidem necessarium est existere vel non existere obiectum eius; semel autem statutum,

intellectio talis obiecti (quod ad institutū nostrū, ad solutionēque argumenti latesset) perperā, & absque fidamēto diceretur id illā non habere ab intrinseco.

125 Venio iam ad argumentum tertium, quod contra doctrinam nostram in superioribus statutam, potest in hanc modum opponi. Negari nullo modo potest bonitatem diuinā, atque adeo ipsam substantiā Dei per se immediate attingi à voluntate nostrā pro statu præsenti, per actum supernaturalem charitatis, cum certum sit nos per talem actum amare Deum ipsum in se, non verò aliud loco Dei. Id autē fieri non posset, si Deus ab intellectu nostro non in se ipso, sed in phantasmate substituto cognosceretur: quandoquidem voluntas id duntaxat potest amare, quod ei proponitur per intellectum; eaque ratione, & non aliā ab ea, quā propositum est. Igitur Deus in se immediate, non verò solum in phantasmate substituto cognoscitur ab intellectu nostro pro statu præsenti. Tantumdemque subinde est dicendum de alijs obiectis insensatis. Et cōfirmari potest primò, quia actus charitatis, quo Deū diligimus, intrinsecē, & quoad substantiam est supernaturalis, ut exploratum est, in Theologia videlicet potissimum, quod intrinsecē, & essentialiter respicit bonitatē Dei supernaturalem. Igitur talis bonitas per talē actum non in alieno substituto, sed in se ipsa tangitur: aliā per illum non intrinsecē, sed ex extrinseco quodā modo respiceretur: & consequenter ea non in alieno substituto, sed in se ipsa cognoscitur, proponiturque voluntati amanda. Secundo, quia, si Deus non in se ipso, sed in phantasmate substituto voluntati per intellectiōē propositus pariter nō in se ipso, sed in tali substituto phantasmate per actum charitatis attingeretur, non quidē Deus re verā, sed potius phantasma loco Dei amaretur per talē actum. Quod sine ingēti absurdo dici non potest. Tertio potest confirmari: quia actus fidei diuinæ idcirco est supernaturalis quoad substantiam, intrinsecēque, & essentialiter infallibilis, quia intrinsecē, atque adeo immediate nititur testimonio diuino, intrinsecēque etiā subinde cū obiecto reuelato connexus est. Hæc autē constare non potest, si tam testimonium Dei per iudicium præuium ad actum fidei, quā obiectum reuelatum per actum ipsum non in se ipsis, sed in substitutis alienis attingerentur. Ergo.

126 Hoc argumentū in primis vrgentiū premit Recentiores suprà citatos, qui censent obiectū intellectiōis nostræ abstractiue figmentum quoddam esse impossibile ex re insensatā, & ex phantasmate sensibili (ad cuius instar ea concipitur) inter se identificatis coalescens. Hæc enim doctrinā suppositā, voluntas nostrā nō Deum verum, sed chimeram quamdā ex Deo, & phantasmate sensibili per identitatē cōpactā, dicēda erit per actū charitatis amare, secundum argumentū factū. Quod tamē multo absurdius videtur.

127 Respondeo ergo primò; me nullum cernere inconueniens in eo, quod dicatur Deus à nobis pro hoc statu eodem pacto amari, ac cognoscitur; atque ita non in se ipso, sed in phantasmate substituto tangi per actū charitatis. Quandoquidem cū hoc bene fiat Deum per talē actū propriissimē à nobis amari, ut per actū intellectus eodē modo tangentē ipsū propriissimē à nobis intelligitur: imo Deū solum amari per talē actū, phantasma verò substitutū nequaquā: quæadmodū, nullatenus iudicato substituto phantasmate, in ipso iudicatur à nobis Deus, & quoduis aliud insensatū obiectū, prout superius statutū est. Stat etiā predictū actū charitatis (quemadmodū de actū intellectus circa præcedēs argumentū philosophati sumus) intrinsecē, & essentialiter esse actum amoris Dei, eūque supernaturale, quoad substantiā: quia intrinsecē, & essentialiter respicit principia supernaturalia, à quibus enascitur, quæque suapte naturā sunt

Pharus Scient. Tom. I.

determinatiua voluntatis ad actū, qui intrinsecē sit supernaturalis, & amor solius Dei. Tamen Deus per illū nō in se immediate, sed in phantasmate substituto tangitur: eo quod tangitur prout per intellectū voluntati propositus est: est autē propositus pro hoc statu nō sicuti, sed multò aliter, quā re vera est in se. Nec aliud amplius præter hæc desiderari potest ad verū, perfectūque actū amoris Dei, siue charitatis Theologicæ propriæ viatorum. Quin imò Theologi, qui probabilissimē censent actus charitatis Theologicæ diuersos specie esse in viā, ac in patria; eo quod à viatoribus cognoscitur Deus obscure, & aliter, quā est in se, à Beatis verò clarē, & sicuti est in se, non possunt nō pro modo isto dicēdi stare (vti haud dubiē stat noster Lugo disp. 20. de Inc. sect. 1. n. 19. & seqq.) siquidē parū interit ea cognitionū diuersitas, nisi etiam per actus ipsos charitatis tangeretur Deus à viatoribus quidem aliter, quam est in se, hoc est, in substituto alieno; à Beatis verò, ut est in se. Porro actū charitatis viatoris diuersæ rationis esse ab actū charitatis Beati; quod primus sequitur fidē, secundus visionē; sententia est S. Th. 2. 2. q. 24. art. 7. ad 3. & Dionys. Carth. in 1. disp. 17. q. 8. Nec non Almain. Capreol. Caiet. Ferrar. & Pelant. quos refert, & sequitur noster Coninc. 2. 2. disp. 23. dub. 3. tenentque Lugo suprà, & alij. Iam verò de ipso actū fidei diuinæ pariter consentaneū ad prædicta venit dicendum posse eum optimē ex determinatione principiorum, à quibus nascitur, euadere supernaturalem intrinsecē, connexūque per suam essentiam, tam cū obiecto reuelato, quā cū diuinā reuelatione. Tamen neque obiectum reuelatum, neque reuelatio per ipsum tangantur in se se, sed in phantasmatibus substitutis. Quo cessant omnia incommoda, quæ prætendebat argumentum cum suis confirmationibus.

Ad quod nihilominus respondeo aliter pro iis, qui solutioni istī nō acquiescunt, vltro, & de plano cōcedendo per actum charitatis Theologicæ, immediate, & in se se tangi bonitatem diuinā, aut etiā totam substantiam Dei (quo penitus argumentum ipsum cū suis confirmationibus enervatur.) Tamen bonitas diuinā, & substantia Dei non in se ipsa, sed in phantasmate substituto per intellectiōē præuiam, prærequisitamque tangatur: quia adhuc ut homo per actus voluntatis attingat obiecta amanda immediate in se ipsis, amplius necessarium non est, quam quod per actus intellectus talia obiecta verē, & propriē cognoscat siue mediātē, siue immediātē. Constat autem ex doctrinā traditā in totā præsentē questione intellectum humanum verissime, propriissimēque cognoscere, quæcumque medio phantasmate sensibili, tanquam substituto cognoscit. Et enī quemadmodum etiā intellectus noster factō discursu per suos actus ex vno obiecto tanquā medio intellecto pergat ad intelligendum aliud, quod proponit amandum, non est necesse, quod voluntas factō pariter per suos actus discursu ex primo obiecto tanquā medio amato pergat ad amandum secundum; sed immediātē non tacto primo, potest circa secundum versari, circa quod tamen intellectus nisi medio discursu ex primo versari nequit, ut apud omnes est certissimum. Ita similiter etiā intellectus nequeat pro hoc statu quodpiam insensatum intelligere, atque voluntati amandum proponere, nisi in phantasmate sensibili, tanquam in substituto, voluntas ipsa nihilominus circa illud semel sic intellectum, & sibi propositum immediātē, non tacto phantasmate, poterit abs dubio versari. Quo posito, pariter dicendum erit per actum etiam fidē diuinā attingi immediātē testimoniu Dei, cui tanquā proprio, & supernaturali motiuo nititur, tamen hoc per cognitionem præuiā, nō in se ipso, sed in substituto phantasmate proponatur. Quo plenē satisfactū est

G argu

argumento proposito, atque eius confirmationibus.

129 Ceteris autem, quae forsitan poterunt opponi ex doctrinā traditā, tradendāque in totā hāc quāstione, facillē quicquē satisfaciet. Restat modō, ut ex traditā hactenus coniectaria quaedam scitu digna colligamus. Quibus, & doctrina ipsa, & tota reolutio nostra magis, ac magis confirmata manebit.

Coniectaria praecedentis doctrinae.

Coniectarium 1.

130 Quicquid ab intellectu humano pro praesenti statu concipitur, id sub aliqua quantitate, figurā, situ, vibratione, unitate, vel multitudine, motu, vel quiete, aut alijs etiam, si quae sunt insuper, communibus sensibilibus concipitur, necesse est.

Doctrina est expressē supposita ab Arist. *lib. de mem. & remin. cap. 1.* post medium. Eaque satis, superque animadvertentibus nota per experientiam ipsam. Quis enim perspicuē non cernit, si attendat, quidquid a se intelligitur, id sub vno, aut pluribus spectris sensibilibus sibi apparere, tantā, vel tantā magnitudinis, cum tali, vel tali figurā, situ, vibratione, distantia, motu, vel quiete, &c. Certē nullus. Ratio autem à priori tradita à S. Th. *ad eum locum Arist. lec. 2.* ex dictis depromenda venit. Quia nimirum quicquid ab intellectu humano pro praesenti statu intelligitur, aut est obiectum per se sensibile, aut in phantasmate sensibili concipitur necesse est, eo quod per species duntaxat obiectorum sensibilem, quae per sensus intrant, est necessariō concipiendum. Nec fieri potest, ut sensibilia propria, quae tales procreant species, sine praedictis communibus concipiantur, prout ex doctrina latē tradita *disp. 1. tota quāst. 2.* liquidum est, ubi de naturā sensibilibus propriorum, & communium, eorumque tum sensitiuā, tum intell. & uali notitia abunde satis actum est.

Coniectarium 2.

131 Intellectus noster pro hoc statu non potest plura ut plura concipere vnica intellectione: Nam quidquid per vnā intellectionem concipit, vnum appareat illi necesse est.

Sententia est expressa Sancti Thomae & omnium Thomistarum ipsam sequentium *1. p. q. 1. 2. art. 10. & q. 58. art. 2. & q. 85. art. 4. contra Pp. Conimb. lib. 3. de Anim. cap. 8. q. 6. art. 2. Petr. Hurt. disp. 5. de Anim. sec. 7. Arriag. disp. 8. sec. 10. Onied. contr. 5. pnn. 3. §. 1. Franc. Alf. disp. 12. sec. 7. & alios Recentiores tenentes oppositam. In eademque videtur esse Arist. *lib. 3. de Anim. capite 6. text. 21.* dum indiuisibilia appellat obiecta simplicium apprehensionum nostrarum, quae praecedunt iudicium, sentiens haud dubiē vniuscuiusque earum obiectum, prout menti per ipsam apparet, multiplex, siue diuisum in multa esse non posse, sed vnum, & indiuisum esse debere. Id quod etiam experientia videtur comprobari; quandoquidem quaecumque nobis plura obiectiue apparent, eodem modo apparent, eodēque subinde modo à nobis videntur intelligi, cum intelligimus ea simul, atque eum successiue. Et certum est, cum successiue intelligimus, nos illa non per vnum, sed per plures intellectionis actus cōcipere. Quod pluribus etiam vocibus significatur, ut semper significantur à nobis omnia, quae distinctē, & ut plura nobis representantur, argumento est, nunquam illa vnica sed pluribus semper representari intellectionibus. Quippe distinctae voces haud dubiē distinctis conceptibus correspondent, non solum ob-*

iectiuis, quos significant, sed etiam formalibus, pro quibus subrogantur. Alioquin si plures conceptus obiectiui indifferenter à nobis vel per plures, vel per vnā intellectionem conciperentur, indifferenter pariter vel per plures vel per vnā vocem significandi venirent, fieretque ut vnā tantum voce audita, plura saepe significata conciperemus. Quod non ita euenit, cum sit manifestum, qualibet solum vnica audita voce, vnicum solum conceptum obiectiui per ipsam significatū nos apprehendere.

Ceterum ut hoc doctrinae in superioribus traditae coniectarium efficacius ex doctrinā ipsā ostendamus, supponendum est omnem humanam intellectionem in ea parte cerebri elaborari, ubi sensus internus residet, ipsiusque pariter sensatio interna elaboratur. Est certum: quia, quā certitudine experimur in nobis cognitionem rei insensibilis solo intellectu cognoscibilis, quae eo ipso intellectio est, eadem experimur illam non in pede, vel manu, vel alio corporis membro; sed in ea cerebri parte peragi, ubi peragitur sensatio interna, siue actus phantasiae, qui & ipsam comitatur intellectionem, & ad phantasma sensibile terminatur, ad cuius instar intelligitur res insensibilis. Id quod etiam ratione quasi à priori firmari potest. Nam cum intellectus noster pro hoc statu nihil sine ope phantasiae possit concipere, ut *disp. 1. quāst. 3.* statuimus, consentaneum certē videtur, ut in eadem corporis parte vtriusque functiones fiant. Sic enim intellectus per phantasiā facilius, commodius, connaturaliusque iunabitur. Phantasiā autem in cerebro locum habere *disp. 1. quāst. 2. hypoth. 25.* monstratum est. Accedit quod, ut in eadem q. ostendimus *2. 201.* actus phantasiae effectiue concurrat ad producendam speciem intelligibilem, à qua omnis intellectio ducit originem: ibi ergo talis species, ubi talis actus residet, produetur, & consequenter ibidem ob eandem rationem virtute ipsius speciei intellectio fiet tum primaria, tum etiam reliqua, quae ex primaria procedunt. Dici enim non potest actum Phantasiae alibi, quā, ubi ipse residet, causare dictam speciem, illam scilicet diffundendo per medium (agentia quippe non possunt agere in distans, quin agant in propinquū) quoniam inde sequebatur intellectionem per ipsum itidem mediū virtute talis speciei extensam produci: cūque nulla sit maior ratio, cur species hac potius via, quā illa, ad hūcque locum, potius quā ad illū fundatur, fieret ut intellectio in toto omnino corpore, in omnibusque partibus eius celebraretur. Quod est absurdū contra euidētem experientiam.

Stat igitur omnem intellectionem intra spatium organo sensus interni correspondens locum habere, ibidemque proinde esse omnes species intelligibiles tam primarias, quae causantur immediatē per actus phantasiae, quā memoratias, quae ex intellectionibus proueniunt, & in memoriā referantur, quia de omnibus eadem ratio est. Quaequam enim huiusmodi intellectiones, & species vt potē spirituales in sola animā spiritali, indiuisibilique recipiantur, quae tota in toto corpore, & tota in singulis eius partibus inest, totique subinde spatio corporis, omnibusque partibus eius indiuisibiliter praesens est: illa tamen in aliquā tantum parte corporis, in aliquāque subinde parte talis spatij, atque etiam diuisibiliter possunt esse praesentes. Quemadmodū licet diuina substantia indiuisibiliter sit per suam immensitatem vbique, humanitas nihilominus Christi Domini illi intimē vnita in loco determinato, atque diuisibiliter est.

Ita tamen omnes intellectiones nostrae, omnesque species intelligibiles intra spatium organo sensus

sensus interni correspondens clauduntur, ut non quævis earum totum id repleat; sed summum aliquæ, cæterarum verò vnaquæque certè euidam ipsius portioni correspondeat pro ratione phantasmatis, quod per quamlibet immediatè in se ipso tangitur secundum doctrinam statutam in præsent. q. Etenim quilibet intellectus eidem spatio sensiterij interioris debet correspondere iuxta doctrinam nuper traditam, cui correspondet sensatio interna eius obiecti, siue phantasmatis sensibilis, ad quod immediatè ipsa intellectio terminatur ob proportionem, quoad locum, quam nostra intellectio pro statu præsentis cum sensationibus internis ipsis correspondentibus seruant. Constat autem ex doctrinâ superius datâ disp. 1. q. 2. hypot. 30. non quamlibet sensationem internam cuiusvis obiecti, siue phantasmatis sensibilis occupare totum spatium sensiterij interioris, sed unicuique iuxta suam quantitatem extensiuam certam talis spatij quantitatem correspondere; quin imo penes huiusmodi sensiterij, spatijue eius quantitates, quibus quantitates extensivæ, siue extensiones sensationum proportionem respondent, determinari sensibilia communia, sub quibus earumdem sensationum obiecta phantasmata repræsentantur sensui interno, prout latè ibidem explicatum, atque probatum est. Vnde consequenter efficitur penes eandem sensiterij, spatijue eius quantitates tum extensionem veluti subiectiuam, tum multitudinem nostrarum intellectio-
135

Quæ cum ita sint, iam liquido apparet veritas coniectarij propositi. Si enim obiecta sensata nentiquam possunt sensui nostro interno (quemadmodum neque externo) plura apparere; nisi in distinctis locis, siue sub distinctis præsentibus, atque adeo per sensationes distinctas distinctis sensiterij partibus respondentes appareant; ut experientia demonstrat, & ex doctrinâ latè traditâ disp. 1. tota q. 2. compertum est, conficitur planè iuxta dicta neque intellectui nostro pro statu præsentis posse quæcumque obiecta plura apparere nisi in distinctis locis, per distinctasque intellectiones distinctis internis sensationibus, distinctisque partibus sensiterij interni correspondentes appareat, quandoquidem quæcumque pro statu præsentis intellectui nostro repræsentantur, & apparent, aut sunt ipsa internarum sensationum obiecta sensata, aut in ipsis eisdem tanquam in substitutis repræsentantur, & apparent. Quo rursus fit, ut quicquid per unicam tantum intellectio-
136

Pharus Scient. Tom. I.

immediatè terminatur, tum etiam sensationis internæ ac sensiterij corporei, cui correspondet. Quamquam enim subiectum immediatum intellectio-
137

Oportet tamen hoc adnotare, quotiescunque obiectum sensibile, vnum cum sit re ipsa; multiplicatum apparere videtur sensui externo, vel interno; eo quod in diuersis locis repræsentatur. Tum quidem re vera non plura obiecta appàrere, sed vnum in pluribus locis. Quoniam in huiusmodi euentibus, quod obiectiue, fictitiueque multiplicatur, non est obiectum, sed eius præsentia. Repugnat enim, ut aliquid per propriam speciem in se ipso repræsentetur, uti sensibus sensibilia repræsentantur, & aliud sit in repræsentatione obiectiue ab eo, quod re ipsa est: esset autem aliud, si in repræsentatione esset multa; cum sit re ipsa vnum in se. De quo plura dicenda infra disp. 13. q. 9. Itaque fallacia sensuum in prædictis casibus in eo stat, quod sub pluribus præsentibus fictitijs, quas re ipsa obiectum non habet, illud concipiunt iuxta doctrinam supra traditam disp. 1. q. 2. hypot. 21. Cæterum quanquam hoc ita sit, phantasmata ab intellectu subrogata ministerio phantasiæ pro insensatis rebus intelligendis, semper censenda sunt distincta obiectiue; esto fortasse aliquando non quoad entitatem, sed quoad præsentias dumtaxat, aut alia sensibilia communia distincta sint; quod raro eueniet; quia intellectus non illa ut-
138

Confectarium 3.

Relatio in quantum huiusmodi, & terminus eius non per eandem, sed per distinctas cognitiones taguntur ab intellectu nostro pro præsentatu.

Ut luculentius id ostendam, suppono tanquam apud omnes certissimum, relationem ut talem nullatenus, non cognito termino, cognosci posse. Nam cum ex proprio conceptu ad aliud sit, repugnat eam expresse concipi ut relatio est, & non concipi ad aliud: fieri autem non potest, ut cognoscatur expresse ad aliud, quin concipiatur aliud, ut patet. Quis enim non videat esse impossibile, ut cognoscatur cognitio, vel amor, vel productio terminata immediatè ad Petrum, nullatenus cognito Petro? Est tamen controuersium inter Auctores, an sit necesse, ut per eandem cognitionem, quâ relatio cognoscitur, tangatur etiam indirectè terminus eius? Affirmant communiter Recentiores, ut Petr. Hurt. disp. 7. de Anim. sec. 2. Arriag. disp. 6. sec. 4. & alij. Idem supponit Ruiz disp. 13. de scient. sec. 1. n. 9. & 10. Estque sententia Soar. lib. 2. de Angel. cap. 19. & Arrub. 166. cap. 2. Alij tamen ex aduerso opinantur, bene posse relationem cognosci non cognito termino eius per eandem cognitionem, dummodo cognoscatur per aliam, cum quâ prior connexa sit. Ita Molina 1. p. q. 56. art. 3. §. sententiam hanc, & q. 58. art. 3. censens Angelum non per eandem cognitionem, quâ se ipsum cognoscit ut relatū ad Deū attingere ipsū Deū, sed per distinctam. Cui consentit Tur. de Ang. q. 6. art. 3.

G 2 disp.

disp. 44. dub. 2. §. Secundo mihi. Eiusdem sententia est Alarc. *tract. 2. disp. 2. cap. 2.* eamque probabilem reputat Soar. *rom. 1. in 3. p. disp. 28. sec. 2. §. sed obijci potest.* Imo *disp. 27. sec. 5. §. secundus modus* eandem sententiam supponere videtur dum ait, relationem non esse medium cognoscendi terminum, sed potius supponere cognitionem eius, ut ipse cognoscatur.

138 Igitur confectionarium nostrum in ista secunda sententia, quam veram arbitramur, procedit. Probatur autem primò, & potissimum: quia plura ut plura non possunt nobis pro statu presenti per eandem cognitionem representari, ut *precedente confectionario* statuimus: competum est autem relationem quatenus talem, & terminum eius ut plura representari, siue cognosci, cum sit de conceptu relationis ad aliud à se distinctum se habere, ut notum est. Secundò probatur: quia voces distinctæ sicut distinctis conceptibus obiectiuis, ita & distinctis cognitionibus correspondere solent. Relatio autem, & terminus distinctis semper vocibus significantur. Tertio quia res distinctæ non adunantur à nobis sub vna cognitione, nisi quando adeo sunt inter se similes, ut possit abstrahi ab illis conceptus communis. Sed relatio, & terminus ex proprijs conceptibus res sunt inter se distinctæ, & valde dissimiles: ergo sub vna cognitione non possunt à nobis adunari; sed distinctis sunt concipiendæ. Quartò; quia vel experientia ipsa videtur constare, dum iudicamus de subiecto actum respectuum ad ipsum, qualis omnis actus est ex suo conceptu iuxta dicenda latè *q. seq.* distinctis nos cognitionibus attingere subiectum, & actum, sicut & distinctis vocibus significamus, quandoquidem sæpe præcedit tempore apprehensio simplex subiecti, eademque subleuit postmodum accedenti iudicio, tendentique in actum talis subiecti, quin opus sit ut subiectum ipsum per tale iudicium tangatur, prout apparebit ex dicendis *in dicta seq. q.* Quinto species impressa, qua utimur ad concipiendam relationem longè diuersæ naturæ est ab ea, qua utimur ad concipiendum terminum, siquidem relationis, & termini diuersos conceptus obiectiuos, siue dissimiles formamus, ut est notissimum. Nec possunt nobis conceptus obiectiui dissimiles per similes species, aut per eandem representari, ut satis liquet ex dictis *in rotâ hac questione.* Ergo non eadem, sed distinctæ, dissimilesque cognitiones sunt, quæ à talibus speciebus promanant circa relationem, & terminum. Sextò denique non minus repugnat amari mediū, ut medium non amato fine, quam cognosci relationem non cognito termino; & tamen in sententia satis communi distinctis actibus amantur saltem ut plurimum à nobis medium & finis. Ergo &c. Hæc satis modò.

139 Ex quibus obiter inferitur contra Doctores primæ sententiæ relatæ *n. 137.* possibile vniuersaliter esse, ut cognoscatur relatio per cognitionem distinctam à cognitione termini connexam tamen necessario cum illa, eo quod absolute relatio sine termino cognosci nequit. Imo apud nos hunc modum cognoscendi necessarium omnino esse pro statu presenti. Tamen apud videntes intuitiue vtrumque videatur possibile, nempe, & quod per distinctas cognitiones cognoscantur relatio & terminus, & quod cognoscantur per eandem quantumvis expresse, & distincte. De quo plura dicenda sunt in *tract. de scientia Dei.* ubi, quæ contra possunt opponi affatim diluemus. Id satis sit scire modo, per illa dumtaxat probari relationem sine

termino cognosci non posse, quod fatemur omnes, non tamen per eandem cognitionem debere cognosci, quod nos negamus. Id obiter adnotare libet, quod loco citato fusius est explicandum, adhuc ut iudicatiue à nobis cognoscatur quævis relatio in quantum huiusmodi, non opus esse quod iudicatiue etiam cognoscatur terminus eius, sed sufficere quod apprehendatur simpliciter. Tamen quando relatio est connexionis iudicata valeat de terminare intellectum ad iudicandum terminum. De quo etiam ibi multo plura dicenda sunt.

Confectionarium 4.

Quod intellectus humanus, quæ distincta sunt, 140 sic adunet, ut conceptum vnicum obiectiuum communem pluribus, atque adeo vniuersalem efformet: Et quæ identificata sunt, sic distinguat, ut plures eiusdem entis formalitates obiectiue præcise faciat. Modòque vnam, modò aliam, cæteris ignotis, percipiat. Quod etiam quæ in se sunt entia determinata, vagè concipiat, id sanè inde omnino nascitur; quod per phantasmata substituta prout explicauimus, intelligit. Cæteroquin si cuncta ab illo in se immediatè (ut cognoscantur ab intuentibus) non verò in dictis substitutis, quantumvis obscure cognoscerentur, nullum apud nos vniuersale, nulla formalitatum distinctio, nullus conceptus vagus daretur: isque subinde, quem experimur in scientijs humanis successiuus progressus penitus pessum iret; longèque aliter, quam modò per solos singulares adæquatos ac determinatos rerum conceptus, uti euenit intuentibus, cognosceremus.

Etenim si cuncta in se ipsi immediatè per intellectiones nostras attingerentur, idem quod sunt in se re ipsa, essent in mente nostra obiectiue. Atque adeo, quæ in se re ipsa plura sunt, in mente quoque plura essent, neque vnum apparere possent: quo omnis conceptui obiectiuorum vniuersalitas qualis modò datur, cessaret. Et quæ realiter sunt vnum, vnum quoque essent in mente, nec plura possent apparere: quo distinctio formalitatum eiusdem entis, qualis etiam modò datur, cessaret itidem, nec vnam talium formalitatum (ut nunc euenit) cognoscere vilo pacto possemus, ignotis reliquis. Tum quæ in se sunt entia determinata, determinata quoque in mente representarentur, nec ut sæpe numero euenit vaga possent, prout fusius in *sequentibus* ostendemus.

Itaque tunc intellectus noster format vniuersale 141 quando pro pluribus inter se similibus vnum & idem phantasma sensibile subrogat, eadè in vno, & eodem phantasmate tanquam in substituto cognoscit: tunc enim illa cuncta eo ipso apparent vnum nostro intellectui, sub vnoque conceptu obiectiuo cunctis communi cognoscuntur. Quod est conceptum vniuersalem ipsorum à nostro intellectu formari similiter (vice tamen versa) tunc intellectus noster distinguit in eodem ente plures diuersas formalitates, quando pro illo plura diuersa phantasmata sensibilia subrogat, illudve in pluribus diuersis phantasmatibus tanquam in substitutis cognoscit. Tunc enim tale ens eo ipso plura intellectui nostro apparet, sub pluribusque conceptibus obiectiuis inter se diuersis cognoscitur. Tunc denique format conceptum vagum, quando pro vna, vel aliâ re alicuius multitudinis subrogat phantasma determinatum, prout *supra n. 93.* dicebamus, modòque explicauimus amplius.

Et

Et primum quia non semper ex subrogatione plurium phantasmatum pro eodem ente ab intellectu nostro oriunda resultat formalitatem obiectiua præcisio, & si aliquis resisteret, semper obiectiua eiusdem entis multiplicatio, scire opus est multiplicationem obiectiua, quam idem ens in mente nostra à pluribus phantasmatis pro ipso subrogatis sortitur, duplicem esse posse, alteram præcisivam, quæ tale ens veluti in plures partes diuiditur; alteram non præcisivam, quæ tale ens veluti in plura entia adequata multiplicatur. Ex quibus per primam fit formalitatem præcisio. Per secundam non item. Nascentur autem earum discrimine ex diuersitate principiorum, quibus intellectus determinatur ad subrogationem phantasmatum efficiendam. Quando enim principia substitutiva vnius phantasmatis idem ipsum ex se notificant in re intelligenda, atque notificant principia substitutiva alterius, tunc distinctio obiectiua nascens præcisiva non est, sed multiplicatiua adequati obiecti. Quando verò principia substitutiva vnum phantasma pro re intelligenda alicuius dumtaxat partis, formalitatisve talis rei sunt quatenus ex se notificatiua; principia verò phantasma alterum pro eadem re substituentia alterius partis, formalitatisve ipsius rei ex se notificatiua sunt; tunc distinctio, quæ ex parte obiecti, siue conceptuum obiectiuorum resultat, præcisiva est talis rei in diuersas sui formalitates, seu partes. Tunc autem principia determinatiua intellectus ad substituendum phantasma pro re intelligenda, vnius dumtaxat formalitatis rei sunt, quatenus ex se notificatiua, quando talis natura sunt, vt eodem omnino modo talem rem intellectui notificarent, etsi ea non esset amplius re verâ, quam talis formalitas, eo quod potentia proximè intellectui per talia principia constituta in vi potentie intellectiue dumtaxat postulat ex se vnicam talem formalitatem notificare in phantasmate substituto, fit, aut non fit illa re ipsa identificata cum alijs, de quo talis potentia proxima, taliæque principia ipsam constituentia non curant. Quo fit, vt licet subrogatio phantasmatis pro totâ re, prout iacet, fiat, vnicâ illa nihilominus eius formalitas per talem intellectiorem intelligatur, eo quod tota res vi talium principiorum in tali phantasmate intellecta amplius non est apud cognoscentem, quam illa formalitas, quidquid sit amplius in se. Vnde rursum efficitur, vt possit intellectus noster hoc, quem habet intelligendi, modo paulatim, & per partes quamvis rem intelligere cognoscendo modo vnicam eius formalitatem, alijs ignotis, & postmodum cognoscendo aliam, ceterasque deinceps. Tum etiam rem eandem quasi compositam ex pluribus formalitatibus, seu partibus præcisio obiectiue concipere. Prout pluribus explicandum est *infra dictâ disp. 13. q. 9.*

143 Sed demus interim nihilominus pro maiori intelligentiâ doctrinæ nonnulla exempla. Determinatur quis quibusdam principijs, aut etiam pro arbitratu ad concipiendam rem eandem secundum idem distinctis in locis, & sub distinctis phantasmatis, aut dissimilibus, aut similibus. Tum quidem multiplicatio conceptuum obiectiuorum, quæ apparet penes phantasmatum multitudinem pro tali re subrogatorum nullatenus præcisiva est: quia cuncta principia pro tali re substituentia talia phantasmata idè ipsum in ipsâ re notificare, quatenus est ex se, prætendunt. Aliter res succedit, cum videt quis lucem, & per apprehensionem oriundam à tali visione, per aliæque insuper diuersa de-

Pharus Scient. Tom. I.

terminatiua iuxta doctrinam *suprà* traditam à *h. m.* 108. determinatur ad iudicandum de tali luce, modo quod existit, modo quod existere potest, modo quod est productiua luminis, modo aliud quidpiam, subrogatis pro luce ipsâ diuersis phantasmatis diuersis hinc iudicijs correspondentibus. Tunc enim multiplicatio eiusmodi prædicatorum lucis, in quæ tendunt talia iudicia, præcisiva est: quia talia prædicata penes diuersitatem phantasmatum substitutorum pro luce diuersæ sunt eiusdem lucis formalitates cognitæ diuini, seorsimque per talia iudicia, eo quod principia determinatiua intellectum ad primum ipsorum iudiciorum dumtaxat sunt notificatiua existentie lucis; quæ autem determinant ad secundum, tantum notificant ex se potentiam, quam lux habet ad existendum; quæ verò ad tertium potentiam, quam lux habet ad producendum lumen: pariterque dicendum de ceteris. Simili modo; Cernit quis, eminens ens quoddam progressive se mouens, indeque induitur per discursum ad iudicandum esse illud animal, subrogato pro ente illo phantasmate quodam animalis, neque ex vi talium principiorum aliquid amplius de tali ente iudicare valet: eo quod talia principia ex se amplius non sunt notificatiua. Pergit deinde, & experitur illud ens loqui. Hincque rursum per discursum induitur ad iudicandum in alio subrogato phantasmate esse illud rationale, seu esse hominem: eo quod principia, quæ accesserunt, iam sunt rationalitatis illius, humanitatisve notificatiua. Progreditur tandem ulterius, & per alia accidentia, quæ experitur talis entis propria in alio substituto phantasmate iudicat illud esse Petrum; Sicque penes huiusmodi diuersa iudicia, phantasmataque subrogata diuersæ resultant in tali ente formalitates obiectiue præcisæ, pariterque per iudicia ipsa cognitæ diuini. Tantumdemque euenit quoties de qualibet re propositâ, vt de subiecto, aut ex terminis aut per discursum diuini iudicat intellectus plura, & diuersa prædicata, quæ totidem sint eiusdem rei formalitates obiectiue præcisæ ratione totidem diuersorum phantasmatum pro tali re substitutorum modo explicato; idque, siue huiusmodi prædicata iudicentur rei conuenire, prout in statu existentiâ, siue prout in statu quidditatiuâ iuxta doctrinam commemoratam 111. Vnde obiter deprehendes præcisionem obiectiua formalitatum, non tam ex parte subiectorum, quam ex parte prædicatorum, in quæ iudicia nostra tendunt, se habere: prædicata enim sunt potissimum, quæ tum inter se, tum à subiecto, de quo prædicantur, obiectiue præcise induntur ab intellectu nostro, vt amplius constabit ex dicendis *quæst. seq.* atque etiam *disp. illa. 13. q. 9. sæpè citata.* Vbi ad rem plura.

Iam verò circa constructionem vniuersalis 144 vnicè oriundam, vt dicebamus ex modo, quem habemus intelligendi per phantasmata substituta. Tuncque ab intellectu nostro exequatur, quando ille idoneis ad id principijs determinatus vnum, & idem phantasma sensibile subrogat pro omnibus omnino excogitabilibus rebus, quæ in aliquâ formalitate, rationeue obiectiua, siue essentiali, siue accidentali consistunt iuxta doctrinam *suprà* traditam; Modo adnotandum superest primò; eas res dumtaxat ab intellectu nostro sub conceptu vniuersali adunari, quæ omnino inter se similes sunt quoad eam formalitatem, siue rationem obiectiua, secundum quam adunantur. Quæ quidem similitudo plerumque non rerum ipsarum quam

G 3

quam raro habent, sed phantasmatum est, sub quibus ea formaliter, seu ratio in singulis ipsis rebus concipitur. Tunc solum similitudo ipsarum rerum ad concipiendum vniuersale conferre potest immediate, quando res ipsae sensibiles sunt per propriaeque species apprehensae, ut sicque sub vno conceptu adunantur, ut quando plures albedines sub conceptu communi albedinis comprehendimus subrogato pro omnibus vno phantasmate albedinis simili singulis. Vnde rursus efficitur, ut quando conceptus vniuersalis ad inferiora contrahitur, quibus conuenit; contractio non aliter fiat, quam subrogando pro singulis seu determinatè, seu vagè phantasma, quod erat subrogatum pro omnibus. Quo tandem fit, ut ille ipse conceptus, qui erat communis, in singulis inferioribus reperiatur formaliter. Propriissimèque subinde verificetur, vniuersale esse vnum aptum ad essendum in multis, iuxta definitionem Aristotelicam receptam ab omnibus, ut paulo explicatius dicam postmodum. *Consect. 6.*

145 Secundò est adnotandum inter conceptum vniuersalem, & particularem, seu vagum solere à quibusdam recenseri conceptum indefinitum, qualis videtur efformari, quando rationem aliquam, formalitatemve obiectiuam concipimus veluti praescindendo ab eo, quod ea in vno, vel in pluribus reperiatur. Perperam tamen ponitur conceptus indefinitus, ut distinctus ab vniuersali, & singulari, & vago. Quoniam quaecumque concipimus, ad ea tria capita reuocentur, necesse est: quandoquidem non possunt non esse illa, aut plura determinatè, qualia cadunt sub conceptum vniuersalem, aut vnum determinatè, quale cadit sub singularem, aut hoc, vel aliud ex extremis disiuncti, quale est, quod cadit sub vagum. Ceterum quia conceptus vagus, aut inter extrema singularia, aut inter extrema vniuersalia, aut inter extrema ex vtrisque mixta vagari potest. Hinc est, quod formalitatem aliquam siue rationem obiectiuam possimus concipere veluti praescindentes ab eo, quod ea in vno, vel in pluribus reperiatur. Hoc tamen aliud non est, quam eam concipere, ut conuenientem vni, vel pluribus vagè, seu disiunctiue. Vnde etiam efficitur ut saepe videatur vniuersalis conceptus, qui re verè est vagus, quemadmodum conceptus verè vagus saepe determinatus esse videtur.

146 Tertiò enim est adnotandum, quando conceptus vniuersalis per differentiam singularis contrahitur, etsi per illam determinari penitus videatur; tamen ut plurimum saltem non ita fieri? sed solum de vniuersali in vagum transire; quia id sibi exposcunt principia, quae determinant ad contractionem faciendam. Quotiescumque enim conceptum vniuersalem sub ista forma praedicamus de singulari, uti plerumque fit. *Petrus est homo. Ioannes est albus. Paulus sedet, &c.* sensus haud dubiè ex parte praedicati fit vagus, perinde ac si diceremus. *Petrus est aliquis homo. Ioannes est aliquod album, aut aliquà albedine est albus. Paulus aliquà sessione sedet, &c.* Quod probo primò, quia huiusmodi propositiones aequè essent veræ citra dubium: esto Petrus esset alius homo, aut alia humanitate esset homo, & Ioannes esset aliud album, aut alià albedine esset albus, & Paulus alià sessione federet. Secundò, quia diuersum sensum prae se ferunt illae, atque hae de praedicato determinato. *Petrus est hic homo. Ioannes est hoc album, aut hanc albedine est albus. Paulus sessione istà sedet.* Tertiò: quia istae propositiones: *hic homo est homo: hoc animal est animal: hac rationalitas est rationalitas,* & similes non constant terminis

synonimis, ut est notissimum; constarent autem si praedicatum perinde, ac subiectum determinatum esset. Quartò: quia scienti euidenter, Petrum sedere, aut esse album, ignotum adhuc manere potest, quà determinatà sessione sedeat, & quà determinatà albedine albus existat. Quae omnia argumento sunt omnes eiusmodi propositiones sub formà supra dictà conceptus de praedicato vago esse. Tantumdemque subinde dicendum erit de iudicijs ipsis correspondentibus, nisi aliquando aliunde constet oppositum.

Denique circa conceptum vagum, quem medio phantasmate determinato formare solet intellectus noster inductus siue determinatus per principia, quae ex se damtaxat sunt notificatiua alicuius rei ex pluribus vagè sumpta, alicuiusve formalitatis, siue rationis obiectiuae, prout conuenientis disiunctiue vni rei, vel alij, vel alij alicuius integre multitudinis, quà ratione supra explicauimus nu. 122. Id solum restat modò notandum, talem conceptum aut incomplexum esse posse, aut complexum. Incomplexum euadit quando pro re, vel ratione obiectiua vagà vnicum subrogatur phantasma, ut cum dicimus *aliquis homo currit*: complexum autem, quando plura, ut cum dicimus: *hic homo, vel hic homo currit.* Quod rursus aut ex extremis similibus potest constare, ut in exemplo posito, aut ex dissimilibus. Ut si dicamus. *Homo, vel equus currit. Homo legit, vel ambulat. Petrus legit, vel leorugit, &c.* sub quibus omnibus diuersis formis idem semper continetur sensus saltem æquiualeuter; atque adeo idem semper est modus subrogandi pro re, vel ratione indeterminata, seu vaga, aut vnum, aut plura phantasmata determinata in quibus illa siue per vnà, siue per plures cognitiones vagè seu disiunctiue cognoscitur. Possè autem in quolibet propositionum genere aliquos terminos esse vagos, & aliquos determinatos indubitatum est.

Aduerto tandem etsi conceptus seu terminus disiunctiue à conceptu, seu termino disiuncto absolute discriminetur à Logicis afferentibus primum determinatè; secundum confusè supponere, siue supponi; re tamen verè eos ex parte sui, aut intellectuum, quas terminant, hoc est ex parte formae nequaquam differre, sed tantum ex parte materiae, ut ex dicendis *disp. 10. q. 2.* constabit.

Consectarium 5.

Ex eodem, quem habemus, intelligendi, modo nascitur, ut multifariam sub vnicò, & eodem conceptu obiectiuo plura possimus, atque soleamus complecti, intelligendo scilicet illa sub tali conceptu confusè.

Quia nimirum multis, & varijs modis vnum, & idem phantasma pro pluribus obiectis intelligendis subrogare possumus, & solemus. Primò enim subrogari à nobis potest vnà phantasma pro pluribus intelligendis distributiue sumptis, quo calu ita subrogatur pro omnibus ut etià subrogetur pro singulis. Imò idè est subrogari pro omnibus distributiue, seu diuisiue sumptis, ac pro singulis subrogari totius multitudinis. Quo quidem subrogationis genere utimur, quando facimus vniuersale. Ex eoque nascitur, ut conceptus sub tali phantasmate plurium formatus ad singula aliquo modo contrahi possit, atque ita de singulis verè, & formaliter praedicari, ut idem semper nobis appareat tam cum abstractus ab ipsis pluribus, quam cum contractus in eisdem representatur,

repræsentatur, vt *supra* n. 144. dicebam.

150 Secundo subrogari à nobis potest vnum phantasma pro pluribus obiectis intelligendis collectiue sumptis, vt quando vnico conceptu quoduis totum, aut quoduis aggregatum plurium collectiue concipimus. Idque vel conceptis aut omnibus, aut aliquibus partibus talis aggregati distincte penes distinctionem partium extensionis, quas ipsum phantasma secum fert, vel conceptis omnibus confuse, & quasi contextis ipso phantasmate. Quibus in casibus totum ipsum phantasma pro singulis ipsis partibus diuise sumptis non subrogatur. Vnde conceptus obiectiuus, quem de toto, vel aggregato sub tali phantasmate formamus, non magis de partibus singulis est prædicabilis, quam ipsum totum, vel aggregatum de singulis ipsis partibus prædicabile est.

151 Tertiò subrogari à nobis potest vnum phantasma pro pluribus obiectis intelligendis vagè, seu distinctiue acceptis, seu potius pro aliquo obiecto alicuius multitudinis vagè, seu indeterminate sumpto, prout *supra* n. 122. rursusque *Conf.* 4. explicauimus. Quo casu conceptus obiectiuus vagus ex tali subrogatione resultans de singulis eius multitudinis est prædicabilis vere, & formaliter, vt cum conceptum vagum hominis de singulis hominibus prædicamus dicentes. *Petrus est aliquis homo. Ioannes est aliquis homo*, &c. Dicuntur autem distinctionis gratia huiusmodi adunationes plurium sub vno conceptu obiectiuo. Prima quidem adunatio vniuersalitatis. Secunda adunatio collectionis. Tertia adunatio distinctionis.

152 Porro quæuis prædictarum trium subrogationum vnus phantasmatis pro pluribus obiectis intelligendis, aut potest fieri pro pluribus realiter inter se distinctis, vt quando sub vnico conceptu vniuersali hominis concipimus omnes homines; & sub vnico conceptu collectiuo Petri concipimus omnes partes phylicas eius, vel essentielles, vel etiã integrales; & sub vnico conceptu distinctiuo, seu vago animalis vagè concipimus omnia animalia modis iam explicatis. Aut fieri potest pro pluribus alijs per solam rationem distinctis inter se, vt quando sub vnico conceptu vniuersali entis, aut attributi concipimus omnia attributa Dei realiter identificata; & sub vnico conceptu collectiuo hominis concipimus animal, & rationale realiter etiam identificata inuicem, & cum ipso; Et sub vnico conceptu vago attributi Dei vagè concipimus omnia ipsius attributa.

153 Hæc cum ita sint, nonnulla adhuc circa illa obseruanda restant. Sit primum, conceptum vniuersalem comparatione eorum, quæ comprehendit, totum logicum solere nuncupari; conceptum verò collectiuum ab obiecto, quod comprehendit, dici posse aut totum physicum, si partes collectiue conceptæ physicè inter se distinguantur, aut totum metaphysicum, si metaphysicè duntaxat, seu per rationem nostram sint illæ distinctæ.

154 Secundo obseruandum est, conceptum vniuersalem, aut etiam vagum eodem modo solere semper dicere omnia inferiora sub se contenta; cum tamen conceptus collectiuus interdum dicat omnes partes, quas sub se continet directè; interdum verò aliquam earum, aut aliquas tantum directè, & aliquam, aliquasue oblique. Tum aliquando omnes dicit determinatè; aliquando verò nonnullam, nonnullasue determinatè; residuam autem, siue residuas vagè. Quo casu conceptus euadit veluti mixtus ex collectiuo, & vago. Solet præterea con-

ceptus collectiuus, siue cum vago mixtus nonnunquam dicere omnes suas partes æquè explicite, vel implicite; quandoque verò aliquam explicite, & reliquas implicite dicit. Quod tenet quando ex phantasmate proprio partis explicite, siue ex materia eius phantasma compingitur subrogandum pro cunctis partibus. Quemadmodum agendo de concretis *q. 4. Confess.* 3. explicabimus.

155 Tertio obseruandum est, dum plura sub vnico conceptu aut vniuersali, aut collectiuo adunamus, plerumque præscindere nos obiectiue à differentijs indiuidualibus singulorum includentibus prædicatum distinctionis realis, quæ inuicem inter se distinguuntur: quia plerumque principia determinantia ad talem adunationem faciendam non sunt ex se notificatiua talis prædicati: quia tamen interdum ipsum ex se notificant, præsertim quando cognitio eius explicita, seu distincta præcessit; interdum dum plura adunamus à prædicato pluralitatis, seu distinctionis realis, quam illa habent, non præscindimus; sed illud cum alijs cognoscimus tametì implicite, seu confuse, hoc est, non medijs pluribus phantasmatis proportionatis, & appropriatis ad concipienda plura vt plura, sed medio vnico phantasmate proportionato, & appropriato ad concipiendum vnum, seu plura vt vnum. Itaque aliud est quoties plura sub vnico conceptu adunamus, non apparere illa nobis vt plura pluralitate rationis supposititia; quia non per plura, sed per vnum tantum phantasma substitutum nobis apparent; aliud non apparere nobis pluralitatem realem, quam ipsa habent in se se. Primum semper est verum, vbi eiusmodi adunatio interuenit. Secundum, etsi plerumque etiam sit verum, quia præscinditur à dicta pluralitate reali; interdum tamen est falsum, quia non præscinditur. Nec mirum sit, quod pluralitas vera interdum per conceptum magis proprium vnitatis repræsentatur; siquidem vera vnitatis, seu identitas plerumque per conceptum repræsentatur magis proprium pluralitatis, quoties nimirum pluribus interuenientibus conceptibus obiectiuis iuxta dicenda *q. 4.* indicamus aliquid esse vnum, seu idem cum altero vel secum. De quo iterum redibit sermo *Disp.* 13. *q. 9.*

156 Quartò obseruandum est, dum plura sub vnico conceptu, aut vniuersali, aut collectiuo adunamus, etsi nonnunquam à nullo prædicato reali singulorum fiat præcisio; eo quod principia determinantia ad faciendam adunationem illa cuncta notificant quoad totum, quod sunt in se reipsa; plerumque tamen præscindere nos obiectiue non tantum à singularitatibus, sed etiam ab alijs prædicatis eorum, adunantes scilicet illa quoad aliquod solum, aut quoad aliqua præcisio reliquis. Sic quoties adunamus plura sub conceptu vniuersali generico quoad illam tantum formalitatem à reliquis præcisam, ea adunamus per quam constituitur tale genus; vt cernere est quando adunamus omnia animalia sub conceptu præciso animalis; omnia viuientia sub conceptu præciso viuientis; omnes substantias sub conceptu præciso substantiæ & sic etiã dum adunamus plura sub vnico conceptu collectiuo concreti, seu adiectiui, seu substantiui, sæpe ex singulis talis concreti partibus, præsertimque ex illa, vel illis, quæ implicite significantur, & concipiuntur, vnam aliquam formalitatem adunamus cum alijs à reliquis earundem partium obiectiue præcisam. Tametì interdum partes ipsas quoad totum, quod sunt, reipsa adunemus. Quod cernere

est in his concretis *homo*, *album*. Primum enim Theologicè & substantiue sumptum explicatè dicit humanitatem præcisè quoad conceptum humanitatis ex se specificum; implicite autem substantiam, seu perionalitatem præcisè quoad conceptum substantiæ, seu perionalitatis ex se genericum. Secundum verò adiectiue sumptum explicite dicit albedinem secundum conceptum ex se specificum albedinis; implicite autem substantiam albedinis secundum conceptum genericum, & valde commune subiecti albedinis. Tantundem est de alijs concretis tum substantiuis, tum adiectiuis iuxta communem, & ordinariū modum, quem illa concipiendi, atque significandi habemus. Hoc tamen non vetat quominus quis possit interdum concretum substantiuū coalecens ex hac determinatā humanitate, & ex hac determinatā substantiā quoad totum, quod iunt, re ipsa concipere. Tum adiectiuum ex hac albedine, & hoc subiecto quoad totum, quod re ipsa sunt. Quæ pariter aut per prædicta, aut per alia nomina pro arbitrio significare poterit.

157. Et quoniam ex modo, quem habemus connaturalē concipiendi vnam formalitatem præcisam obiectiue ab alijs, cum quibus est idem à parte rei, nascitur ut eam communiter, & ut plurimum cum quādam indifferentiā, atque adeo conceptu vago concipiamus, eo quod principia ex se notificatiua eius præ ceteris plerumque non hanc determinatē, sed aliquam talem formalitatem notificare postulant, conceptusque de illa formatus indifferens communiter est ad illam, vel aliam, vel quamlibet eiusdem rationis. Consequitur ut quando pars aliqua concreti, siue conceptus collectiuū formalitas est obiectiue præcisā ab alijs, cum quibus realiter est idem, ea communiter, & ut plurimum non determinatē concipiatur; sed vage: pariterque per nomen concreti significetur. Quocirca dicunt Theologi communiter, concreta substantia non determinatē, sed vage dicere om̄m partem sui, quam dicunt implicite. Tantundemque de adiectiuis, de partibūque eorum implicite non singularizatis dicendum est, ut videbimus *quæst. 4. Consect. 3.* vbi ad rem plura.

Consectarium 6.

158. Nonnulla etiam quæ varijs in locis Arist. pronunciauit de obiectis vniuersalibus, & singularibus, aptissime iuxta doctrinam nostram veniunt intelligenda.

Imprimis enim definiens vniuersale *lib. 7. Metaph. text. 45.* dixit Philosoph. *Hoc enim dicitur vniuersale, quod pluribus inesse natum est.* Et *lib. 1. Perihem. cap. 5.* *Dico autem vniuersale, quod de pluribus natum est predicari.* Et *lib. 1. Post. cap. 8.* loquens de vniuersali ait. *Esse igitur vnum quid oportet, idemque de pluribus non solum communi nomine predicandum.* Et *lib. 2. Post. cap. ult.* *Quod est vnum præter multa, quodque in omnibus illis vnum inest.* Quæquidem definitiones ineptæ essent, nisi vniuersale ita sit vnus conceptus obiectiuus abstractus à multis, & eis communis, ut ipsemet sumptus formaliter, prout nobis obiectiue apparet, integer reperiat in singulis, & de eis prædicetur; prout verè iuxta experientiam indubiam à nostro intellectu reperitur & prædicatur. Quod tamen impossibile esset, nisi vniuersale formaliter per vnum phantasma sensibile constitueretur ita substitutum pro multis in statu abstractionis, ut idemmet in

statu contractionis veniat substituendus pro singulis, ut pluribus *disput. 17.* explicandum à nobis est.

Deinde Arist. *lib. 1. Physic. text. 49.* ait. *Vniuersale quidem enim secundum rationem nouum est. Singulare autem secundum sensum. Ratio quidem enim ipsius vniuersalis est, sensus autem particularis.* Quam doctrinam non semel ab Arist. expressam, suppositamve alijs in locis vbique sequitur S. Th. atque ita *1. p. q. 86. art. 1.* rem tractans ex professo concludit. *Vnde intellectus noster directe non est cognoscitivus nisi vniuersalium; indirecte autem, & quasi per quādam reflexionem potest cognoscere singularia.* Quam sententiam sequuntur Thomistæ communiter. Etsi pro opposita stent Comimb. *lib. 1. Physic. cap. 1. q. 4. art. 2.* Rub. *lib. 3. de Anim. cap. 4. q. 3.* Petr. Hurt. *disput. 5. de Anim. sec. 6.* Franc. Alf. *disput. 12. de Anim. sec. 5. n. 75.* & communiter Recentiores. Qui tamen omnes non difficile videntur conciliari posse iuxta doctrinam traditam. Certum enim est primo intellectum nostrum per simplicem apprehensionem attingere eadem ipsa singularia obiecta, quæ attingunt sensus, quorumque propriæ species eorundem sensuum ministerio ad intellectum deriuantur, ut ex doctrinā stabilita *disput. 1. q. 1. & 2.* liquidum est. Secundò est certum dum intellectus noster aliquid iudicat de aliquo obiecto singulari, ut de Platone, Socrate, &c. non posse non eum tale obiectum simpliciter saltem apprehendere. Tertio certum est omnem conceptum obiectiuum significabilem per verbum ex genere suo conceptum vniuersalem esse, atque adeo multis communem, si abstractum ab omnibus concipiatur, ut sæpè fit. Ob id namque nulla sunt verba propria, quemadmodum sunt nomina propria, nimirum rerum singularium. Et quoniam obiectum, in quod iudicium nostrum tendit, vnicè est obiectiuus conceptus significabilis per verbum per modum actus, ut asserim ostendimus *quæst. seq.* conficitur obiectum proprium nostri iudicii non posse non esse conceptum ex suo genere vniuersalem. Etenim ea est conditio nostri intellectus pro hoc statu satis nota bene obseruanti, ut nihil iudicare possit adhuc de rebus singularibus, quod non sit à singularitate abstrahibile, atque adeo ex suo genere vniuersale, ut cernere est in omni conceptu significabili per verbum, quale necessario esse debet obiectum iudicii nostri, ut dicebam. Quarto denique certum est quoties cōceptus vniuersalis de singulari iudicatur, seu prædicatur, per ipsius singularitatem aliquo modo contrahi ad esse singulare; singularēque subinde saltem vagum, seu indeterminatum iuxta superius dicta euadere, prout in statu contractionis, tamen semper dicatur ex se vniuersalis; eo quod à singularitate, per quam contrahitur iterum abstrahibilis est.

Ex his sequitur primo intellectum nostrum per 160 iudicium (quo solum absolute, & simpliciter dicitur intelligere) dumtaxat attingere obiecta ex se vniuersalia, quod solum voluisse censendi sunt Arist. & S. Th. *locis citatis.* Et quia iudicium nostri intellectus, dum directe tendit in actum significabilem per verbum, ut in obiectum proprium, non potest non connotare, siue supponere apprehensum subiectum talis actus, quod sæpè est aliquid singulare, ideo fortasse S. Th. dixit ab intellectu nostro directe quidem solum vniuersalia, indirecte verò singularia cognosci. Secundò constat neuti-quam negari ab Arist. & S. Th. concipi ab intellectu nostro per se, & directe per simplicem apprehensionem.

nam res singulares: nam simplex apprehensio (quæ obiectum potius proponitur intellectui intelligendum, quam intelligitur, loquendo absolute, & simpliciter) non cadit sub intellectionem, seu cognitionem singularium simpliciter dictam, quam ipsi negant. Tertio constat læpissime ab intellectu nostro iudicari, atque adeo prædicari de subiectis singularibus prædicata ex se vniuersalia, quæ prout in statu prædicationis, seu contractionis modo dicto sunt singularia. Quo sensu bene potest dici intellectus noster directè intelligere singularia absolute, & iudicari. Quod solum censendi sunt velle, Authores secundæ sententiæ. Si autem hoc dumtaxat volunt, Authoribus primæ non contradicunt, vt ex dictis liquidum est.

161 Præterea Arist. cum dixisset *lib. 1. Post cap. 2.* Notiora esse nobis proxima sensui, nimirum singularia: simpliciter verò, & secundum naturam esse notiora, quæ à sensu longius distant; videlicet vniuersalia. Oppositum videtur tradere *lib. 1. Physic. cap. 1.* dicens confusa & vniuersalia notiora esse nobis: secundum naturam verò esse notiora elementa, principiaque, in quæ solent diuidi illa; & ideo in scientijs ex vniuersalibus ad singularia oportere procedere. Siquidem ea infinita natura nobis est via, vt à notioribus nobis ad notiora secundum naturam procedamus. Quæ duo loca concilians S. Th. *ibidem* ait in primo comparare Arist. vniuersalia ad singularia simpliciter; ex quibus singularia, quæ per sensum intrant, notiora sunt nobis; cum tamen vniuersalia sint notiora secundum se; in secundo verò comparare magis vniuersalia, vt genera ad minus vniuersalia, vt species, hasque appellare singularia; ex quibus genera sunt notiora nobis: species verò vt potè perfectiores notiores suâ naturâ sunt.

162 Alij alijs modis conantur dicta Philosophi conciliare; quibus omittis; quia semper huiusmodi conciliatio difficultatibus obnoxia manere videtur; veniendo ad rem cum eodem S. Th. *1. p. q. 85. art. 3.* consentaneè ad eius doctrinam, & ad superius dicta, Assero primò prædicata ex se vniuersalia semper esse naturâ suâ notiora rebus singularibus relatè ad intellectum nostrum; eoque notiora, quo sunt vniuersalia: quia quo aliquid in pluribus reperitur, eo fit nobis magis obuium, eoque promptius se se insinuat notificatque nostro intellectui. Dico autem relatè ad intellectum nostrum, quia relatè ad intellectum cognoscentem res intuitiue, nullum est obiectum vniuersale, sed cuncta sunt singularia, prout sunt à parte rei: inter entia autem singularia ea solum videntur dici posse notiora alijs secundum naturam, quæ eisdem secundum naturam sunt perfectiora.

163 Verum enim verò quia prædicata ex se vniuersalia & possunt considerari in statu abstractionis, & in statu contractionis iuxta nuper dicta. Tum bifariam sunt cognoscibilia iuxta doctrinam tactam. *n. 111.* tradendamque fusiùs in *sequentibus*, nempe quoad an est, siue prout sunt in statu existenciali; & quoad quid est, siue prout concipiuntur secundum se in statu quidditatiuo, seu obiectiuo. Assero secundo loquendo de notitia quoad an est, prædicata ex se vniuersalia prius esse cognoscibilia, atque adeo notiora nobis prout in statu contractionis, quam prout in statu abstractionis. Quod in re est dicere quoad tale genus notitiæ prius cognoscibilia, notioraque esse nobis singularia, quàm vniuersalia: siquidem singularia per intellectionem simpliciter, & absolute ta lem, qualis solum est iudicatiua, dumtaxat sunt cognoscibilia per se, & di-

rectè ab intellectu nostro quoad prædicata ex se vniuersalia in ipsis contracta; non itidem quoad singularitates, per quas contrahuntur, atque adeo singularizantur, vt paulò antè explicatum est. Ratio autem huius assertionis in promptu est: quia eiusmodi genus notitiæ ad intellectum nostrum intrat per sensum, & sensus singularium sunt; quo fit vt per tale notitiæ genus intellectus noster prius & notius de singularibus, quàm de vniuersalibus iudicet.

Loquendo verò de notitia quoad quid est, asse- 164 ro tertio prædicata ex se vniuersalia prius esse cognoscibilia, notioraque nobis prout in statu abstractionis, quàm prout in statu contractionis, hoc est, prius sunt cognoscibilia, notioraque nobis quoad tale genus notitiæ vniuersalia, quàm singularia. Quia tale genus notitiæ non intrat ad intellectum per sensum; sed in ipso intellectuali lumine habet suam originem, à quo quidem, quod ad ipsum præcisè attinet, prius, & notius deprehenduntur conceptus communes, quam singulares in eis contenti, vt experientia docet. Quæ omnia ex dicendis etiam in *sequentibus* magis conspicua fient. Modo sat fuerit illa vtumque indicasse.

Ex quibus patet quomodo loquendo vniuersæ 165 prædicata ex se vniuersalia respectiue ad intellectum nostrum non solum naturâ suâ; sed etiam quoad nos sint notiora, quàm res singulares, quatenus hæ præter ipsa vniuersalia, suas singularitates inuoluunt non cognoscibiles à nobis per se, & directè iudicatiue; sed tantum apprehensiue. Crediderim autem etiam vniuersalia ipsa comparata inter se quoad diuersos status, diuersosque cognoscendi modos, quâ ratione sunt notiora, aut minus nota quoad nos iuxta dicta, eadem dicenda esse notiora, aut minus nota naturâ suâ. Quia in ijs, quæ solum abstractiue, seu per species alienas, prout nos cognoscimus, cognoscibilia sunt, qualia sunt nostra vniuersalia prout talia. Idem videtur esse, notiora, vel minus nota esse quoad nos, ac esse notiora, vel minus nota naturâ suâ, & vice versâ. Quidquid sit de alijs, quæ in esse cognoscibilem non ad nostrum solum; sed ad plures diuersosque natura intellectus comparabilia sunt.

Confectarium 7.

Ex vi præcisè cognoscendi per species alienas 166 non facit intellectus noster entia rationis ficta, qualia à cognoscentibus etiam per proprias species sunt factibilia. Facit tamen entia rationis supposititia, quæ ab illis longè diuersa sunt: nullatenusque effici possunt à cognoscentibus per proprias species.

Prior pars huius Confectarij contra Franc. Alf. citatum *n. 71.* aliòsque Recentiores est, qui putant quoties quilibet insensatum concipimus ad instar alicuius phantasmatis sensibilis, vt Angelum ad instar iuuenis, ex vtroque per identitatem fictitiuam tertium quoddam ex suo conceptu chymericum ab intellectu nostro compingi; atque ita ens rationis fictum ab ipso fieri. Quàm verò falsa sit hæc doctrina ex nostrâ satis stabilita in *praesenti quæst.* constat. Per quam etiam eadem prior pars confectarij probanda & explicanda venit. Etenim quando concipimus Angelum ad instar iuuenis, aliud non facit intellectus, quàm subrogare sibi iuuenem loco Augeli, in ipsoque subinde iuene, tanquam in substituto, Angelum ipsum intelligere; in quâ subrogatione, siue substitutione nullum figmentum interuenit ab intellectu factum. Nam Angelus, qui absolute

absolute intelligitur, quid verum est reuera existens, ut supponimus, phantasma autem iuuenis, in quo intelligitur, obiectum quoddam est sensibile factibile à Deo, atque adeo quid etiam verum quoad essentiam possibilem; neque est, quod vetet esse etiam verum quoad existentiam. Aliud autem præter hæc duo non interuenit, quod cum sit obiectiue in mente, re ipsa non sit, prout ad ens rationis fictum requiritur. Quod si huiusmodi sensibilia phantasmata, dum pro alijs rebus intelligendis subrogantur, plerumque finguntur quoad existentiam tum ab intellectu, tum à phantasia, eo quod, cum non sint reuera, apprehenduntur, ac si essent; quo iure entia rationis quoad existentiam ficta vocari possunt. Id tamen casuale, accidentariumque est in ordine ad talem subrogationem: nam & subrogatio eodem modo fieret quantumvis phantasmata subrogata essent vera quoad existentiam, vti nonnunquam fortasse de facto sunt, & eodem modo ipsa phantasmata essent ficta quoad existentiam, quantumvis non subrogarentur pro rebus alijs intelligendis. Ob id in coniectario dico ex vi præcisè cognoscendi per species alienas, atque adeo subrogandi, iuxta sententiam meam, pro rebus cognoscendis phantasmata, non fieri ab intellectu nostro entia rationis ficta. Tum quia quando id, quod per speciem alienam, per dictamque subrogationem cognoscitur, verum non est, ab intellectu fingitur ens rationis, non quia tali modo cognoscit; sed quia re vera non datur id, quod cognoscit.

167 Iam verò secunda coniectarij pars ex eadem nostra doctrinā probanda venit. Cum enim, iuxta *superius* dicta, ea, quæ à nobis cognoscantur per phantasmata substituta, veluti per quamdam extrinsecam denominationem induant in mente nostra obiectiue conditiones talium phantasmatum, quatenus apparent plura, & distincta, si phantasmata sunt plura & distincta; vnum autem si phantasmata sunt respectiua; absoluta quando absoluta &c. Confititur ut illa non quidem per identitatem; sed per substitutionem talia sint in mente nostra obiectiue suppositio quodam modo, qualia phantasmata ipsa sunt. Quo iure illud esse, seu modum essendi obiectiui, quem in phantasmatibus, in quibus cognoscuntur, habent, & verè non habent in se, ens rationis supposititium quodammodo ab intellectu factum; non tamen fictum appellamus. Hoc pacto dum intellectus noster cognoscit per plura substituta phantasmata id, quod realiter est vnum, distinctionem quamdam rationis supposititiam facit, eamque vel præcisam, vel non præcisam iuxta dicta *Consec. 4.* Dum autem quæ in se sunt plura, in vnicō phantasmate cognoscit, prout explicauimus *ibidem*, vnitatem facit rationis supposititiam. Similiter quando per modum actus in quodam phantasmate respectiui cognoscit id, quod re ipsa non est tale, iuxta doctrinam tradendam *q. seg.* respectum quemdam rationis supposititium facit. Tantumdemque euenit quoties per modum relationis cuiuslibet generis concipit id, quod re ipsa relatio non est, &c. Quæ omnia magis conspicua fiunt ex dicendis *disp. 12.* vbi de entibus rationis productior sermo habendus est.

168 Dico phantasma respectiui id, quod intellectus noster accommodat ad concipiendum quemuis respectum, seu relationem, & vniuersim quicquid per modum respectus, seu relationis concipit, quale est phantasma alicuius fontis, riui, aut radij cuiusvis materiae se se fundentis versus aliud; phantasma alicuius funis, vel viæ, vel demum cu-

iuslibet quantitatis versus aliud quidpiam extensum, ad illudve tanquam ad terminum terminata. Phantasma quippe respectiui semper est aliquid sensibile verius aliud extensum, ad illudve terminatum ex suo conceptu. Plerumque autem ut quid medium inter duo extrema concipitur, quorum alterum vicem habet subiecti, alterum vicem termini: quia plerumque vtimur phantasmate respectiui ad cognoscendum actum significabilem per verbum. Qui quidem ex conceptu suo exercitium quoddam alicuius subiecti circa aliquem terminum est, ut affatim explicabo *q. seg.* Iam verò phantasma absolutum appello omne aliud, quod non est respectiuium, quodque subinde solitariè cōceptibile, & subrogabile est pro re cognoscenda; cum tamen respectiuium ut tale absque comite, ad quem terminetur, nec est conceptibile, nec subrogabile pro re cognoscenda, ut constat ex dictis.

QVÆSTIO IV.

In quo consistat indicium humanum; Qualis-que sit natura eius; & quale obiectum?

DE quidditate apprehensionis simplicis nihil 169 speciale opus est addere ijs, quæ *q. 2.* diximus, præterea quæ mox tangemus. De quidditate verò iudicij, atque discursus nostri, deque proprietatibus eorum multa scitu dignissima restant in sequentibus aperienda. Agam in hac *quest.* primum de iudicio categorico. Deinde de hypothetico, & reliquis.

P. Val. 1. *p. disp. 223. cap. 3.* opinatus est iudicium nostrum categoricum cum in duplici apprehensione consistere, quarum vna subiectum, altera prædicatum attingat, non quidem absolute; sed ita relatè, ut vnum alteri conueniens, aut disconueniens representetur; eo enim ipso quod talis respectus conuenientia, aut disconuenientia concipitur, non posse non eiusmodi conceptionem esse iudicium affirmatiuum, aut negatiuum; vnde inferri non posse mere simpliciter apprehendi vnum alteri conuenire, aut non conuenire. At Petr. Hurt. *disp. 7. de Anim. sec. 2.* Arriag. *disp. 6. de Anim. sec. 4.* Franc. Alf. *disp. 14. de Anim. sec. 3.* Ruiz tom. *de scientia Dei disp. 13. sec. 1. n. 9. & 10.* & plures alij Recentiores existimant iudicium nostrum simplicem qualitatem esse, siue simplicem actum, per quem indiuisibiliter attinguntur subiectum, & prædicatum eorumque conuenientia, & disconuenientia. Gasp. Hurt. verò *disp. 4. de fide assic. 3.* tres intellectiones distinctas adstruit, aliā circa subiectū, aliā circa prædicatū, aliā circa conuenientia, siue disconuenientiam eorum; ex quibus omnibus dicit coalescere iudicium. Quam sententiam sequitur Gran. 1. *p. contr. Tract. 7. disp. 4.* Pro eademque refertur Molin. 1. *p. q. 1. art. 3. concl. 3.* Verum Molina ibi tametsi doceat tres conceptus nos efformare, dum iudicamus hominem esse animal, quorum vnus subiecto, alius prædicato, alius copulæ correspondet; asserit tamen iudicium in solo conceptu copulæ ponendum esse; non verò in aggregato, siue composito ex his tribus, uti arbitrantur Gran. & Gasp. Hurtado.

Supponere autem videntur omnes isti Doctores 171 per iudicium negatiuum eodem modo ferri intellectum nostrum in disconuenientiam, seu negationem conuenientia